

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SALDIRGANLIK
EMPATİK BECERİ VE ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sezin Elif YURTTAŞ ÖZCAN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gizem AKCAN**

İstanbul 2021

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SALDIRGANLIK
EMPATİK BECERİ VE ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sezin Elif YURTTAŞ ÖZCAN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gizem AKCAN**

İstanbul 2021

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Psikoloji Anabilim/Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Sezin Elif YURTTAŞ ÖZCAN tarafından hazırlanan “*Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 25/06 /2021

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu:

İmzası

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Gizem AKCAN
Bartın Üniversitesi

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İbrahim BALCIOĞLU
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Temel Alper KARSLI
Bartın Üniversitesi

Bu tez yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hatice YORULMAZ
Vekil Müdür

İNTİHAL RAPORU

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SALDIRGANLIK EMPATİK BECERİ VE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% **16**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**

İNTERNET KAYNAKLARI

% **3**

YAYINLAR

% **10**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 3
2	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	% 2
3	www.ices-uebk.org İnternet Kaynağı	% 1
4	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Öğrenci Ödevi	<% 1
6	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	openaccess.hku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	Submitted to Bartın University Öğrenci Ödevi	<% 1

Dr. Öğr. Üyesi Gizem AKCAN

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Gizem Akcan ’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Sezin Elif YURTTAŞ ÖZCAN

ÖNSÖZ

Tezimi hazırlama sürecim boyunca yardım ve desteğiyle, motivasyonumu hep yüksek tutan kıymetli tez danışmanım, hocam Dr. Öğretim Üyesi Gizem AKCAN ’a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca “iyi ki” dediğim değerli arkadaşlarım Betül ŞENOL, Özdenur ÇAKIR, Deniz SALMANOĞLU ’na ve Hande TOPÇU’ya destekleri için teşekkür ederim.

Ayrıca veri toplama sürecinde, kıymetli vakitlerini ayırarak, sürece katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Varlıklarının her daim bana güç verdiği, en büyük destekçilerim annem Sezgin YURTTAŞ, babam İlker YURTTAŞ ve eşim Çağrı ÖZCAN’a teşekkür ederim. Ve hayatıma anlam katan dostum Max, teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ETİK BEYANI	i
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	iv
SEMBOLLER	v
ÇİZELGELER	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Soruları	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	4
2.1. Saldırganlık	4
2.1.1. Saldırganlığın Tanımı	4
2.1.2. Saldırganlık Türleri	5
2.1.3. Saldırganlıkla İlgili Bazı Kuramsal Yaklaşımlar	6
2.2. Empati	10
2.2.1. Empatinin Tarihçesi	11
2.2.2. Empatiyi Açıklayan Yaklaşımlar	12
2.2.3. Empatinin Bileşenleri	13
2.2.4. Empatinin Aşamalı Sınıflandırılması	14
2.3. Anne-Baba Tutumları	15
2.3.1. Anne ve Babaların Çocuklarına Karşı Tutumlarının Önemi	16
2.3.2. Anne-Baba Tutumları İle İlgili Modeller	16
2.3.3. Anne-Baba Tutumlarının Sınıflandırılması	17
3. GEREÇ VE YÖNTEM	20
3.1. Araştırmanın Modeli	20
3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi	21
3.3. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları	21
3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	21
3.3.2. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)	22
3.3.3. Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ)	22
3.3.4. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	22
3.4. Verilerin Analizi	23
3.5. Araştırmanın Etiği	24
4. BULGULAR	24
4.1. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular	25
4.2. Araştırma Ölçeklerinin Güvenirliklerine Ait Bulgular	26
4.3. Araştırmaya Ait Tanımlayıcı Bulgular	28
4.4. Araştırma Verilerinin Dağılımına Yönelik Bulgular	29
4.5. Saldırganlık Düzeyine Yönelik Bulgular	30

4.4. Empatik Beceri Düzeyine Yönelik Bulgular	38
4.6. Anne Baba Tutumuna Yönelik Bulgular	41
4.7. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	50
5. TARTIŞMA	52
5.1. Saldırganlık Düzeyine Yönelik Sonuçların Tartışılması	53
5.2. Empatik Beceri Düzeyine Yönelik Sonuçların Tartışılması	55
5.3. Anne Baba Tutumuna Sonuçların Tartışılması	57
5.4. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçların Tartışılması	59
6. SONUÇ	60
6.1. Saldırganlık Düzeylerine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	60
6.2. Empatik Beceri Düzeyine Yönelik Sonuçlar	62
6.3. Anne Baba Tutumuna Yönelik Sonuçlar	63
6.4. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	65
7. ÖNERİLER	66
8. KAYNAKLAR	66
9. EKLER	74
10. ÖZGEÇMİŞ	86

KISALTMALAR

BPSÖ : Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

EBÖ : Empatik Beceri Ölçeği

ABTÖ: Ana-Baba Tutum Ölçeği

SPSS : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)

Min : Minimum

Max : Maksimum

Eds : Editörler

Çev : Çeviren

SEMBOLLER

N : Veri Sayısı **f** :

Frekans **sd** : Serbestlik

Değeri **ss** : Standart

Sapma **p** : Anlamlılık

Düzeyi **r** : Korelasyon

Katsayısı **t** : t Değeri (T

Testi İçin)

% : Yüzde

> : Büyüktür **<**

: Küçüktür **α** :

Alfa değeri

ÇİZELGELER

Sayfa No

Çizelge 4.1. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Bilgileri	25
Çizelge 4.2. Cronbach's α Güvenirlik Aralıkları	26
Çizelge 4.3. Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Ait Cronbach's α Değerleri	26
Çizelge 4.4. Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler	28
Çizelge 4.5. Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	29
Çizelge 4.6. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi	30
Çizelge 4.7. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Yaş Grubuna Göre İncelenmesi	31
Çizelge 4.8. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	32
Çizelge 4.9. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Üniversite Türüne Göre İncelenmesi	33
Çizelge 4.10. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	34
Çizelge 4.11. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	36
Çizelge 4.12. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi	37
Çizelge 4.13. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Yaş Grubuna Göre İncelenmesi	38
Çizelge 4.14. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	38
Çizelge 4.15. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Üniversite Türüne Göre İncelenmesi	39
Çizelge 4.16. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	39
Çizelge 4.17. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	39
Çizelge 4.18. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Cinsiyete Göre	

İncelenmesi	40
Çizelge 4.19. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Yaş Grubuna Göre İncelenmesi	41
Çizelge 4.20. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	43
Çizelge 4.21. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Üniversite Türüne Göre İncelenmesi	45
Çizelge 4.22. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	46
Çizelge 4.23. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	48
Çizelge 4.24. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişki	50
Çizelge 4.25. Empatik Becerilerin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi	50

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SALDIRGANLIK, EMPATİK BECERİ VE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin belirlenen sosyodemografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiş, İstanbul ilinde öğrenim gören 384 üniversite öğrencisine Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ), Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ) ve Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile saldırganlık toplam puanı ve saldırganlığın alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutları arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile demokratik anne ve baba tutumları arasında pozitif yönde; koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumları arasında ise negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkisinde; saldırganlık ile anne baba tutumlarının bir bütün olarak empatik beceriyi yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fiziksel saldırganlık, düşmanlık, koruyucu/istekçi anne tutumu, otoriter anne tutumu, koruyucu/istekçi baba tutumu ve öfke alt boyutunun; empatik becerileri yordadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmanın, gelecek araştırmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Empatik Beceri, Anne Baba Tutumları.

ABSTRACT

EXAMINING THE RELATION BETWEEN AGGRESSION, EMPATHIC SKILLS, AND PERCEIVED PARENT ATTITUDES IN UNIVERSITY STUDENTS

The purpose of the present study was to examine the relations between aggression, empathic skills, and perceived parental attitudes of university students and the relations of these variables with their socio-demographic variables. For this purpose, the Socio-Demographic Data Form, Buss-Perry Aggression Scale (BPAS), Empathic Skills Scale (ESS), and Parents' Attitudes Scale (PAS) were applied to 384 university students, who were studying in Istanbul, and who were selected by using the simple random sampling method. A negative and significant relation was detected between the empathic skills, total aggression scores, and the physical aggression, hostility, anger, and verbal aggression dimensions, which are the sub-dimensions of aggression, of university students. It was also found that there is a positive relationship between the empathic skills of university students and democratic mother and father attitudes, and a negative and significant relation was detected between protective/demanding and authoritarian parents' attitudes. In the relation between

aggression, empathic skills, and parental attitudes of university students; it was concluded that aggression and parents' attitudes predicted empathic skill as a whole. It was determined that physical aggression, hostility, protective/demanding mother attitudes, authoritarian mother attitudes, protective/demanding father attitudes, and anger sub-dimension predict empathic skills. It is targeted that the results of the present study will contribute to future studies.

Keywords: Aggression, Empathic Skill, Parental Attitudes.

1. GİRİŞ

Saldırganlık, son zamanlarda hayatımızda sıklıkla kullandığımız bir kelime haline gelmiştir. Hem saldırganlığın toplumsal önemi hem de birey üzerindeki tahribatının yüksek olması kapsamlı araştırmalar yapılmasını gerekli kılmaktadır. Saldırganlık; insanoğlunun dünyada var olduğu ilk zamanlardan bu yana varlığını devam ettiren bir davranış biçimidir. Gerek küçükler gerek büyükler arasında olsun üzerinde en çok çalışma yapılan alanlardan biri olarak karşımıza çıkar (Çelik, 2006; Hasta ve Güler, 2013). Saldırganlık genel tanımıyla ele alındığında; diri ya da cansız olarak var olan her şeye, karşı duygusal veyahut fiziksel olarak zarar vermek olarak ifade edilebilir. Tanım kapsamında fiziksel ve duygusal zarar ayrı olabileceği gibi, birlikte de yer alabilir (Burger, 2006; Berkowitz, 1988). Yapılan çalışmalar ele alındığında saldırganlığın birçok faktörle ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Tek bir faktörün saldırganlık davranışına etki edebileceği gibi, birden çok faktör bir araya gelerek de buna sebep olabilmektedir. Bazı faktörler saldırganlığa sebebiyet vermek için tek başına yeterli olabilirken, bazen de saldırgan davranışın ortaya çıkma ihtimalini azaltabilmektedir (Aksu, 2013).

Empati, saldırganlık ve anne-baba tutumları bağlantısı bulunan kavramlardır (Adıgüzel, 2012). Carl Rogers empatiye ilişkin yapmış olduğu geniş tanımları ve çalışmaları ile literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Rogers'a göre (1983) empati; bireyin kendini karşısındakinin yerine koyarak, olaylara onun gözüyle bakabilmesi, düşünce ve duygularını doğru şekilde anlayabilmesi, hissedebilmesi ve bu durumu karşısındaki kişiye iletebilmesini kapsayan bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ebeveyn tutumu, Sears ve arkadaşları (1957) tarafından, anne-babaların çocuklarına ilişkin tutumlarını, değerlerini, inanç ve davranışlarını kapsayan bir kavram olarak tanımlanmıştır (Palut, 2008; Alan, 2016). Maccoby ve Martin'e göre (1983) ebeveynlerin, çocuklarına erken dönemde uygulamış oldukları bu tutumlar, bireyin kişiliğinin gelişim aşamasında büyük rol oynamaktadır (Sezer, 2010; Alan, 2016). Avcı'nın (2017) ilkokul 4. Sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmada, anne ve

babanın eğitim düzeylerine göre öğrencilerin empatik becerilerinin farklılık gösterdiği ve baba eğitim düzeyinin saldırganlığı da etkilediği görülmüştür. Çalışmaya göre erkek öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna varılmakla birlikte, belirli anne baba tutumlarının da saldırganlığı azalttığı görülmüştür.

Özgür ve arkadaşları (2011), tarafından yapılan bir araştırmada ise gelir düzeyinin çocukların şiddet eğilimi üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Eren'in (2018) lise öğrencileriyle gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında belirli annesinin tutumlarının öğrencilerin saldırganlık ile ilgili tutumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bu çalışmada öğrencilerin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişki araştırılmıştır.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Soruları

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin belirlenen sosyodemografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer verilen sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri sosyo-demografik bilgi formunda yer alan (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, öğrenim gördükleri üniversite türü, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi) değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri sosyo-demografik bilgi formunda yer alan (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, öğrenim gördükleri üniversite türü, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi) değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları sosyo-demografik bilgi formunda yer alan (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, öğrenim gördükleri üniversite türü, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi) değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
6. Üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
7. Üniversite öğrencilerindeki saldırganlık, empatik beceri ve algılanan anne-baba tutumları arasında ilişki var mıdır?
8. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumları, saldırganlık düzeyleri ve empatik beceri düzeylerini yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Çalışma üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeye yöneliktir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak çocuk sahibi olmak isteyen çiftlere ve çocuk sahibi olan ebeveynlere yönelik çeşitli eğitimlerin planlanması ve uygulanması açısından oldukça önemlidir. Bulgular üniversitelerde bulunan kurullarca ve eğitimcilerle değerlendirilerek saldırganlıkla ilgili olarak gerekli önlemlerin alınması açısından önemlidir. Ayrıca empatik beceri düzeyinin geliştirilmesinde kullanılan tekniklerin eğitim programlarında ve derslerde kullanımı açısından oldukça önemlidir. Yapılan bu çalışmayla literatüre katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu çalışma Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin ölçtüğü saldırganlık düzeyi değişkeni, Empatik Beceri Ölçeği'nin empatik beceri düzeyi değişkeni ve Ana-Baba Tutum Ölçeği'nin ölçtüğü anne-baba tutumları değişkenleriyle sınırlıdır.
2. Bu çalışmada ölçek yanıtları katılımcıların öz bildirimine dayanmaktadır. Bu sebeple katılımcıların kendini gizleme eğilimleri ile sınırlıdır.
3. Bu çalışma, çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin veri toplama araçları kapsamında ölçeklere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

4. Bu çalışma sadece İstanbul ilindeki vakıf ve devlet üniversitelerinde öğrenim gören 18-30 yaş aralığındaki önlisans, lisans ve yüksek lisans öğrencisi olan bireylerden toplanan verilerle sınırlıdır.

5. Çalışma sonuçları, çalışmada kullanılan istatistiksel teknikler ile sınırlıdır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu bölümde saldırganlık, empati ve ebeveyn tutumları ile ilgili olarak, saldırganlığın tanımı, saldırganlık türleri, saldırganlıkla ilgili bazı kuramsal yaklaşımlar, saldırganlığı etkileyen faktörler, empatinin tanımı, empatinin tarihçesi, empatiyi açıklayan yaklaşımlar, empatinin bileşenleri, empatinin aşamalı sınıflandırılması, empati eğitimi, anne-baba tutumları, ailenin tanımı ve görevleri, anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının önemi, anne-baba tutumları ile ilgili modeller, anne-baba tutumlarının sınıflandırılması ile ilişkili literatür taramalarına yer verilmiştir.

2.1. Saldırganlık

2.1.1. Saldırganlığın Tanımı

Saldırganlık; bir tarafa yönelmek anlamına gelen Latince kökenli “aggression” kelimesine karşılık gelmektedir (Köknel, 1985; Eren, 2018). Saldırganlık kavramı, TDK (2020), tarafından kişinin kendine ait tutumlarının, baskı ile bir diğer kişiye kabul ettirme gayreti şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka tanımıyla saldırganlık; öfke ve düşmanlık duygularının, bir bireye veya bir objeye yöneltilip, güç kullanarak ortaya konmasıdır (Bakırcıoğlu, 2012).

Budak’a göre (2000) saldırganlık; düşmanlık, öfke, rekabet halinde olma, engellenme veya korkudan dolayı, karşısındaki kişiye zarar vermeyi ya da kendini güvene almayı amaçlayan her türlü eylem olarak tanımlanmıştır. Buradaki hedef, bir kişiye zarar vermek olabileceği gibi, çevreye veya kendisine zarar vermesi de olabilmektedir (Akt: Kılıçarslan, 2009). Cüceloğlu (2006), saldırganlığı engellenme duygusunun olağan bir ürünü olarak ifade etmiştir. Saldırgan eylemde bulunmak, bazı durumlarda engellenmeye sebep olan koşullardan uzaklaşmayı sağlarken, bazı durumlarda ise gidişatı daha kötü bir hale getirebilmektedir.

Freud'a göre ise eylemlerin yüksek bir kısmı içgüdüler tarafından belirlenmektedir. Bu bağlamda saldırganlık; içgüdülerin ifade edilmesi engellendiğinde ortaya çıkan bir dürtü olarak tanımlanmıştır (Akt: Smith, 2015). Lorenz'e göre (2002) ise uygun ortam olduğunda yüzeye çıkan içgüdüsel bir tepki olarak tanımlanmıştır. Buna istinaden saldırganlığın tamamıyla ortadan kaldırılamayacağı, biriken enerjinin çeşitli aktivitelerle atılması sağlanarak yıkıcı etkisinin azaltılabileceği belirtilmiştir. Erich Fromm (2016) "İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri" adı altında yazdığı eserinde insan saldırganlığını, hayvanlarla paylaşılan savunmaya yönelik saldırganlık ve yıkıcılığı da içine alan zarar verici saldırganlık olarak iki ayrı başlık altında incelemiştir. Burada bahsedilen zarar verici saldırganlık, uyum sağlamaya yönelik olarak gelişen biyolojik bir davranış değil, aksine sosyal öğrenme sonucu türemiş bir davranış olarak ele alınmıştır. Kağıtçıbaşı (2014) ise saldırganlığı kişinin üzülmesine sebebiyet verme veya bir nesneye zarar verme amacıyla gerçekleştirilen bir eylem olarak tanımlayıp, günlük hayatta hemen herkesin karşı karşıya geldiği bir durum olarak nitelendirmiştir. Eylemin saldırgan nitelik taşıyıp taşıyamaması, bunu sergileyen kişinin maksadıyla ilişkilendirilmektedir. Eylem karşı tarafı incitmek amacıyla gerçekleştirildiğinde saldırganlık barındırırken, böyle bir amaç taşımadığında ise saldırganlık barındırmamaktadır. Dolayısıyla saldırganlık; eylemin sebebine ve eylemi gerçekleştiren kişinin asıl maksadına bağlıdır.

2.1.2. Saldırganlık Türleri

Literatürde saldırganlık türleri ile ilgili çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Bu bağlamda yapılan sınıflandırmalar isimleri bakımından farklılık gösterse de temelinde aynı içeriği barındırdığı görülmektedir. Buss (1961), sınıflandırırken fiziksel veya sözel, doğrudan veya dolaylı, aktif veya pasif saldırganlık, olarak ayırım yapmıştır. Bu bağlamda itmek, çekiştirmek, baskı oluşturmak, vurarak şiddet uygulamak, ısırarak gibi davranışlar fiziksel saldırganlık olarak adlandırılmaktadır. Sözel saldırganlık ise sözlü olarak karşı tarafı kırmak veya zarar vermek olarak açıklanmıştır. Sınıflandırmadaki aktif saldırganlığı sergileyen kişinin ise, karşı tarafın canını acıtma veya ona acı verme söz konusudur. Pasif saldırganlıkta ise karşıdaki kişinin gayesini gerçekleştirmesine engel olma hali vardır. Bir diğer sınıflama olan doğrudan saldırganlık türünde, karşı tarafı öfkeliendirmeye veya tahrik etmeye yönelik zararlı uyarıların aracısız bir biçimde yine karşı tarafa iletilme durumu mevcuttur. Dolaylı saldırganlıkta ise aynı durum endirekt biçimde gerçekleşmektedir (Buss ve Perry 1996;

Felsten ve Hill, 1999; Akt: Kılıçarslan, 2009). Buss ve Perry (1992), geliştirdikleri ölçekte, saldırganlık boyutlarını fiziksel, sözel, öfke ve düşmanlık olarak tanımlamışlardır. Fiziksel saldırganlık; bir başkasına fiziksel olarak zarar verme anlamına gelmekte, sözel saldırganlık; diğerlerini sözel yollarla incitmeyi ifade etmektedir. Öfke ise saldırganlığın duygusal tarafıyla ilişkilendirilirken, düşmanlık bilişsel yanını içine almaktadır (Demirtaş Madran, 2013). Farklı anlamlara gelen bu kavramlar sıklıkla birbirlerinin tanımlarının içinde yer alarak yanlış ya da eksik kullanılmaktadır (Akt: Camadan, 2014).

Sears ve arkadaşları (1989), saldırganlığı özgeci ve düşmanca saldırganlık olarak ikiye ayırmıştır. Özgeci saldırganlık, toplumsal normlara uygun olarak gerçekleştirilen, az da olsa onaylanabilir bir amaç doğrultusunda yapılmaktadır. Düşmanca saldırganlık ise, istemli biçimde gerçekleştirilen ve toplumsal normlara uygun olmayan saldırganlık türüdür (Akt: Erdoğan, 2017). Fromm (1995) ise savunucu ve yıkıcı saldırganlık olarak sınıflandırma yapmıştır. Savunucu saldırganlık; tüm canlılarda müşterek olan ve yaşamsal bir tehdit anında veya menfaat için ortaya çıkan kalıtsal bir tepkidir. Tehlike ortadan kalktığında bu tepki de kendiliğinden kaybolmaktadır. Yıkıcı saldırganlık ise acımasızca sergilenen, zarar verici bir davranış olarak tanımlanmıştır (Akt: Erdoğan, 2017). Berkowitz (1964), düşmanca ve araçsal saldırganlık olmak üzere 2 biçimde gruplama yapmıştır. Düşmanca saldırganlık, davranışı sergileyen tarafın tahrik olmaya açık olup, amacın karşı tarafa zarar vermek olduğu, nefret içerikli bir saldırganlık türü olarak tanımlanmıştır. Araçsal saldırganlık ise, kışkırtmalardan etkilenmeyen, nefret ya da öfke içermeyen bir sonuca ulaşmak veya şahsi gereksinimleri karşılamak için yapılan saldırganlık çeşididir (Berkowitz, 1964; Aronson, Wilson ve Akert, 2005; Akt: Kılıçarslan, 2009).

2.1.3. Saldırganlıkla İlgili Bazı Kuramsal Yaklaşımlar

2.1.3.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik temelli kuramda, saldırganlığa beyin, merkezi sinir sistemi ve endokrin sistemin çalışma sistemindeki sorunların sebep olduğu düşünülmektedir (Bilgin, 1991). İnsanlarda ve hayvanlarda saldırganlık limbik sistemin bir parçası olan amigdala ile ilişkili bulunmuştur. Moyer (1976), amigdala uyarıldığında sakin yapıda

bulunan canlıların saldırganlığa yönelirken bu bölgedeki nöronlar engellendiğinde ise saldırgan canlıların sakinleştiğini belirtmektedir (Akt: Aronson ve ark., 2012).

Bazı araştırmalarda beyindeki tümörlerin saldırganlığa yol açabildiğine yönelik bazı açıklamalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda beyin ve merkezi sinir sisteminin salgıladığı çeşitli hormonların saldırganlığa sebep olduğu bulunmuştur. Bu hormonlar içinden erkeklik hormonu olarak bilinen androjenin saldırganlık davranışı üzerinde etkili olduğuna yönelik bulgular bulunmaktadır. Androjenin beyin çalışması, kas gelişimi ve fiziksel gelişimi etkilediği böylece dolaylı yoldan saldırganlığa sebep olduğu belirtilmektedir (Tuzgöl, 1998). Şiddet içerikli suçlardan hüküm alan mahkumların testosteron düzeyleri, şiddet içermeyen suçlardan hüküm alan mahkumlara göre oldukça yüksek bulunmuştur. Ayrıca testosteron düzeyi yüksek olan mahkumların cezaevinde de kuralları daha çok ihlal ettiği görülmüştür (Dabbs ve ark., 1995-1988). Yalnızca orta beyinde açığa çıkan ve saldırganlığı etkileyen bir diğer hormon ise serotoninidir. Serotonin hormonunun saldırganlık davranışını engelleyici bir görevi olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda insanlarda şiddet içeren suça yönelik davranışların az miktarda salgılanan serotonin ile bağlantılı olduğu bulunmuştur (Davidson, Putnam, Larson, 2000). Ayrıca genlerdeki farklı kombinasyonların saldırganlığa sebep olduğuna yönelik bulgulara literatürde yer almaktadır. İnsan vücudunda 23 anne, 23 babadan alınmış olan toplam 46 adet kromozom bulunmaktadır. Toplamda 23 çift olan kromozomlardan 1 çifti cinsiyeti belirlenmesinde etkilidir. Bu çift kromozom kadınlarda (xx), erkeklerde (xy) şeklindedir. Bazı erkeklerin kromozom yapısı ise (xxy) biçimindedir. Bu yapıdaki fazla y kromozomunun saldırganlığı arttırdığına yönelik sonuçlar bulunmaktadır. Kromozomlara yönelik yapılan bu araştırmalar saldırganlığı açıklamada yetersiz bulunmuş ve eleştirilmiştir (Tuzgöl, 1998).

2.1.3.2. İçgüdü Kuramları

Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, saldırganlık davranışının doğuştan gelen bir güdü şeklinde açıklanmaktadır. Bu güdü insan bedeni içerisinde durmaksızın üretilmekte ve açığa çıkmak zorunda olan bir enerji olarak görülmektedir (Tuzgöl, 1998). Bu enerjinin açığa çıkamaması halinde birikerek hastalığa sebep olacağına inanılmaktadır.

Freud'un bu düşüncesi "Hidrolik Kuram" benzetmesi ile açıklanmaktadır. Bir kabın içerisinde bulunan suya basınç uygulandığında oluşan enerji dışarı atılmazsa bir tür patlamaya sebep olmaktadır. Bu enerji boşaltımının ise saldırganlık yoluyla gerçekleştiği belirtilmektedir (Aronson ve ark., 2012).

Freud insanların yaşamaya yönelik içgüdüsünü Eros olarak, ölüme yönelik içgüdüsünü ise Thanatos olarak adlandırmaktadır. Yani Freud bireyin enerjisinin tamamının içgüdüleri tarafından oluşturduğunu belirtmektedir (Aronson ve ark., 2012). Yaşam içgüdü (eros) yaşamın ve soyun devamını sağlarken ölüm içgüdü ise bireyin enerjini kısıtlanmasına, kendini cezalandırmasına ve intihar etmesine sebep olabilmektedir (Akt: Tuzgöl, 1998). Freud bu içgüdülerin düzenlenmesinde ve yüceltilmesinde toplumun büyük bir rol oynadığını belirtmektedir. Yani bireyin enerjisini yararlı ve kabul edilebilir davranışlara dönüştürmesini sağlamaktadır (Aronson ve ark., 2012).

Etiyolojik Kuram

Etiyolojik kuram, insanlardaki saldırganlığın nedenlerini açıklarken hayvan davranışlarını gözlemlemekte ve hayvanlardaki saldırganlığın sebeplerini insana genellemektedir. Bu yaklaşıma göre saldırganlık canlının hayatta kalmasını sağlayan yararlı bir güdü olarak görülmektedir. Bu güdü doğadaki canlı türlerinin dağılım dengesinin korunmasında ve türlerinin devamlılığının sağlanmasında önemli bulunmaktadır (Tutar, 2016). Lorenz (1970), canlıların kendisiyle aynı türde olanlara karşı daha saldırgan olduğunu düşünmektedir. Mitcell (1981), hayvanların kendi türünden olanlara zarar vermelerini engelleyen, kendilerini dizginlemeye yönelik olarak geliştirilen bir özellikten bahsetmektedir (Akt: Tuzgöl, 1998).

Besin zinciri piramidinde doğadaki canlıların beslenme şekillerine göre bir sınıflandırma bulunmaktadır. Bu zincirde ikincil tüketiciler ya da etoburlar olarak bilinen, birincil tüketicilerle yani otçullarla beslenen bir grup bulunmaktadır. Yılan, timsah, tilki, kurt vb. bu grubun içinde yer almaktadır. Lorenz, etobur hayvanların birbirlerine zarar vermedikleri dövüşlerle içlerindeki enerjinin salınımını sağlayabildiklerini belirtmiştir. İnsanlar, üçüncül tüketiciler ya da hepçiller olarak bilinen piramidin en tepesinde yer almaktadır. Lorenz insanların etobur grupta bulunmadığı ve ritüele benzeyen dövüşler yapmadıkları için enerjilerini saldırganlık ile dışarı yansıttıklarını belirtmektedir (Akt: Tutar, 2016).

Saldırganlık doğada var olabilmenin tek koşulu olarak kabul edilmektedir. Bir hayvanın beslenmesi, çoğalması, yuvasını ve yavrularını koruması için saldırgan olması gerekmektedir. Bu sebeple etiyolojik kuram saldırganlığı adaptasyon aracı ve hayatta kalma mücadelesi olarak açıklamaktadır (Lore ve Schultz, 1993; Tutar, 2016).

2.1.3.3. Engellenme-Saldırganlık Kuramı

Bakırcıoğlu (2006), engellenmeyi bir engel sebebiyle dürtülerin açığa çıkamaması sonucu, doyum sağlanamaması ve gerginliğin devam etmesi olarak tanımlamaktadır. Bireyin acı verici durumdan kurtulmak için kaçınması ya da engelleri kaldırmak için çabalaması gerekmektedir. Engellenme içsel ya da dışsal etkenlerden kaynaklanabilmektedir. İçsel etkenlere suçluluk duyguları, korkular ve içselleştirilmiş yasaklar; dışsal etkenlere ise savaşlar, doğa koşulları ve aşırı toplumsal yasaklar örnek verilebilir.

Engellenme-Saldırganlık kuramı Dollard ve arkadaşları (1939) tarafından oluşturulmuştur. Zaman içerisinde bazı düzenlemeler yapılarak hala geçerliliğini korumaktadır. Bu kurama göre birey herhangi bir engellenme ile karşılaştığında bireyde saldırganlık görülebilmektedir. Berkowitz (1993), engellenmenin saldırganlığı doğrudan etkileyebileceğini, sosyal şartlardan ya da bu şartlara uyan bazı davranışların öğrenilmesi ve uygulanması esnasında bazı sosyal detayların önemli olduğunu belirtmiş ve sosyal öğrenme gibi etmenlerin de karşı tarafın saldırganlık dürtüsünün, saldırganlık içeren bir eyleme dönüşmesinde oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Daha sonra her saldırganlık içeren hareketin engellenmeden kaynaklanmaması ve her engellenmenin de saldırgan bir eylemle sonuçlanmaması nedeniyle kuramda düzenleme yapılmıştır (Akt: Altın, 2017).

2.1.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, içsel süreçlere daha az değinerek daha çok çevresel koşullara odaklanmaktadır. Bandura (1983), sosyal öğrenme kuramında, bireylerin karşısındaki kişiden karşılık görmesi muhtemelse öfkelerini gizlemek durumunda kaldıklarını belirtmektedir. Bu kurama göre bireyler saldırganlıkları pasif bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca saldırganlığın öğrenilmesindeki temel nokta ise davranışın cezalandırılması ya da pekiştirilmesidir (Tuzgöl, 1998). Örneğin çocuğu ile günde sadece bir saat bilgisayarda vakit geçirmesi konusunda anlaşılan bir ebeveyn,

çocuğunun günlük limiti doldurduğu halde bilgisayarı kapatmadığını görünce uyarması halinde, çocuğu bağırp çağırarak tepki göstermişse ve ebeveyn çocuğunun bu tutumu karşısında çocuğunun bilgisayarda vakit geçirmesine devam etmesini kabul etmişse, bu durum çocuğun tepkisini tekrarlamasına sebep olacaktır yani pekiştirecektir. Eğer çocuk bu davranışından ötürü cezalandırılırsa, tekrar aynı durumun ve tepkinin tekrarlanma olasılığı azalmaktadır.

İlk olarak anne-babanın ödüllendirmesi ile pekiştirilen saldırganlık daha sonra öğretmenleri, arkadaşları ve televizyon, bilgisayar, telefon gibi cihazlar üzerinden şiddet içerikleri izlenerek model alma yoluyla öğrenildiği de savunulmaktadır (Tuzgöl, 1998). Sosyal öğrenme kuramına göre davranışın kazanılmasında birey daha aktif bir görev üstlenmektedir. Ayrıca birey saldırganlığı hedeflerine ulaşmada bir araç olarak kullanmaktadır. Yoğun duygular sonucu meydana gelen saldırgan davranışların, çevresel pekiştirmelerle kontrol edilebileceği gibi değiştirilip bireyin yoğun duygular hissettiğinde saldırganlık yerine sergileyebileceği olumlu davranışları da öğrenebileceğini ifade etmektedir. Birey, sorunlar karşısında saldırgan davranışlar yerine daha olumlu başa çıkma yollarını da öğrenebilmektedir (Tiryaki, 1996).

2.2. Empati

Empati kavramı ile ilişkili çok sayıda araştırma ve tanımlar yapılmıştır. Özellikle kuramsal araştırmalarda da üzerinde en çok durulan kavramlardan biri olarak yer almaktadır (Türkçapar, 2018). Empati sık kullandığımız bir kavram olmakla birlikte, benzer yapıdaki kelimelerle de karıştırılabilmektedir. Empati yerine sempati, özdeşleşme, acıma ve kendini aktarma gibi temelinde aynı amaca hizmet etmeyen kelimelerin kullanılması anlam karmaşasına sebep olmaktadır (Davis, 1990).

Carl Rogers, empati kavramıyla sıklıkla ilişkilendirilmiş ve konuyla ilgili geniş kapsamlı çalışmalar ortaya koymuştur. Rogers (1975), empatik olmanın çeşitli yönlerini harmanlayarak bir tanım ortaya koymuştur. Bu tanıma göre empati, bir diğerrinin özel algısal dünyasına girerek, o dünyanın içerisinde kendini yerleşik hissedebilmektir. Yani bir bakıma empati; kişinin an içerisinde hissettiği ya da belki de çok az farkında olduğu; korku, öfke, hassasiyet ve karışıklık duyduğu durumlara

karşı duyarlı olmayı içerir. Bir anlamda geçici olarak ötekinin hayatında yaşamak, yargılamadan hassas bir şekilde hareket etmek ve onun gözünden bakabilmektir. Fakat kişinin henüz farkında olmadığı duyguları ortaya çıkarmak ile karıştırılmamalıdır, çünkü bu durum yüzleşmeye hazır olmayan karşı taraf için tehdit edici olabilmektedir. Bu anlamda empati; bireyin korku duyduğu öğelere karşı korkusuz ve taze gözlerle bakarken, onun dünyasına dair duyularını iletmeyi içerir (Dökmen, 1987-1988). Dökmen (1994), empatiyi empatik eğilim ve empatik beceri olarak iki ayrı şekilde açıklamıştır. Empatik eğilim, duygusal boyutu içine almakta ve tarafların empati yapabilme gücünü ifade etmektedir. Empati kurabilme yeteneği ise empatik beceri olarak adlandırılmaktadır (Akt. Karaca ve ark. 2013). Empati, kişiler arası ilişkilerde önemli bir araç olarak yer almaktadır (Hasta ve Güler, 2013).

Empati geliştirilebilir bir kavramdır. Belirli teknikler kullanılarak empati eğitimi mümkündür. Özellikle eğitim ve sağlık sektöründe çalışan bireyler sürekli olarak insanlarla iletişim kurmaktadır. Bu sebeple belirtilen sektörlerde empati eğitimi önemli bir yere sahiptir. Ayrıca evli çiftlerde de kullanılan bu eğitim ile evliliklerini sorunsuz yürütmelerine katkı sağlanmaktadır. Psikodrama içerisinde sıkça kullanılan rol oynama tekniği ile iletişim becerileri geliştirilebilmekte ve empatik duyarlılık arttırılabilmektedir. Rol yapma yönteminde taraflar, birbirinin rolünü yapıp, yaşananlara karşı tarafın gözünden bakmaya, onunla aynı hissiyatta olmaya çalışmaktadır. Empati karşımızda bulunan bireyin bakış açısıyla bakma yani "rolünü alma" olarak ifade edildiğinde, rol oynama tekniğinin empatik becerinin geliştirilmesi hususunda geçerli bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür (Dökmen, 1988). Rol oynama haricinde bilgi verme ve modelden öğrenme teknikleri de empati eğitiminde etkili bulunmuştur (Uygun, 2006).

2.2.1. Empatinin Tarihçesi

Empatinin ne olduğu konusundaki görüşler zamanla değişim göstermiştir. Carl Rogers (1983) "Ben bile çeşitli empati tanımları yaptım." demektedir. Bu sebeple empati tanımının ve tarihçesinin birbiri ile oldukça ilişkili olduğu görülmektedir (Dökmen, 1988). Empati terimi Almanca'daki "einfühlung" ve Eski Yunanca'daki "empathia" kelimelerinden türetilmiştir. Einfühlung kavramını 1897 yılında Lipps ortaya koymuştur. Bu kavramı nesnelerin algılanması esnasında inceleyen

özümsemesi anlamında kullanılmıştır (Barret-Lennard, 1981). Bu kavram 1909 yılında Titchener tarafından İngilizceye “empathy” olarak çevrilmiştir (Batson ve ark.,1987). O dönemde fenomenolojistler empati kavramını bir nesneye veya olaya içine girerek bakmak, anlamak şeklinde kullanmışlardır (Dökmen, 1988).

Empati teriminin psikoloji bilimi içindeki tarihçesine bakıldığında Batson ve arkadaşları (1987), üç önemli dönüşüm aşamasından geçtiğini belirtmektedir. Bu geçişlerden ilki 1950’lerin sonuna kadar bilişsel bir terim olarak kabul edilmiştir. Karşısındaki bireyi tanımak, kendini karşıdakinin yerine koymak ve birey hakkında bilgi sahibi olmak anlamlarında kullanılmıştır. Dymond (1940-1950) “’empati ölçümü” olarak adlandırdığı bir yöntemle bireylerin birbirlerinin kişilik özelliklerini nasıl algıladıkları ölçülmüştür (Akt. Dökmen, 1988). İkinci dönüşüm ise 1960’lı yıllarda gerçekleşmiştir. Bu dönemde empatinin bilişsel boyutunun yanında duygusal boyutunun da oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda bireylerin kendisini karşıdakinin yerinde gibi hissetmesi empati olarak açıklanmıştır (Dökmen, 1988). 1970’li yıllarda ise son aşamaya geçilmiştir. Bu dönemde empati, kişinin kendi üzerinde yoğunlaşması yerine dikkatini karşıdaki kişiye vermesi, daha çok karşıdaki kişinin belirli bir duygusunun anlaşılması ve bu durumun ona aktarılması olarak kabul edilmiştir (Baton ve ark., 1987).

2.2.2. Empatiyi Açıklayan Yaklaşımlar

Empatiye yönelik geliştirilen yaklaşımlar şu şekildedir;

- **Çıkarsama Yaklaşımı:** Bu yaklaşıma göre bireyin karşıdakini anlamasında sözel ve sözel olmayan ifade biçimlerini yorumlanmasıyla mümkündür. Bireylerin, duygu ve düşüncelerine, beden duruşu, hareketleri, kaslarının gerginlik veya gevşekliğinin de eşlik etmektedir (Çelik, 2008). Sözel olmayan ifade biçimlerinin bireyin iç yaşantılarının dışarıya yansımaları olduğu düşünülmektedir. Birey karşıdaki kişinin sözel olmayan ifade biçimlerini yorumlarken kendi yaşamlarından hareket etmektedir. Benzer ifadelerin benzer içsel yaşantılardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Özetlenecek olursa birey kendi duygu, düşünce, davranışlarının ve bunların dışarı aktarılış şekli arasında bağlantı kurmakta ve bu durumu diğer bireylere genellemektedir.

- **Rol Oynama Yaklaşımı:** George H. Mead'ın ortaya koyduğu "rol alma" yaklaşımı empatiyi açıklayan yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşım bireyin taklit yoluyla kendini karşısındakinin yerine koyabildiği ve bakış açısından bakabildiğini kabul etmektedir. Doğrudan fiziksel davranışlara odaklanılarak eylemlerin anlamlandırılması amaçlanmaktadır.
- **Heyecan Yayılması Olarak Empati:** Bu yaklaşımı Hary Stack Sullivan ortaya koymuştur. Bu yaklaşımda çocuk ile annenin arasında ortaya çıkan heyecansal bağ empati olarak görülmektedir. Karşısındaki kişinin heyecanının bireyin kendi içinde hissedilmesi ile empati kurulmaktadır (Karaçoban, 2012).

2.2.3. Empatinin Bileşenleri

Goldstein ve Michaels'ın (1985) oluşturduğu modelde empatinin "algısal, bilişsel, duygusal ve bildirişimsel" olmak üzere dört bileşeni incelenmiştir (Akt: Çelik, 2008; Eroğlu, 1995). Bu bileşenler;

- **Algısal Empati:** Empatinin başlangıç aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte birey, karşısındaki kişinin davranışlarına, yüz ifadelerine, ses tonuna, sözel ifadelerine dikkatini yöneltmektedir. Birey sonraki aşamalarda ise bilişsel, duygusal ve bildirişimsel süreçleri yaşamaktadır.
- **Bilişsel Empati:** Empati sürecinin bilişsel yönünü tanımlamaktadır. Birey karşısındaki bireyin ihtiyaçlarını, isteklerini, düşüncelerini anlamak için enerji harcamaktadır. Özellikle duygu ve psikoloji üzerine odaklanarak karşıdaki kişi anlaşılmaya çalışılır (Karaçoban, 2012; Filiz, 2009).
- **Duygusal Empati:** Bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyabilmesi, o kişinin iç dünyasına, duygu, düşüncelerine ulaşabilmesi ve böylelikle bireyler arasında paylaşımın meydana gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Alver, 2003; Filiz, 2009).
- **Bildirimsel Empati:** Bilişsel ve duygusal bileşenlerin yaşandığı aşamada bireyin süreçte yaşanan duygu, düşünceler hakkında bilgi edinmesi, edinilen

bu bilgilerin anlaşılıp karşısındaki bireye iletilmesi olarak ifade edilmektedir (Karaçoban, 2012).

2.2.4. Empatinin Aşamalı Sınıflandırılması

Dökmen (1988), dört temel empatik tepki basamağı tanımlamıştır. Her bir basamak kendi içinde duygu ve düşünme olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Bu basamaklar şu şekilde açıklanmaktadır;

- Onlar Basamağı: Sorunu dinleyen kişi, sorun üzerine odaklanmaz, karşısındaki kişinin duygularına yoğunlaşmaz ve kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmez. Sorunu dinleyen kişi karşısındaki kişiye verdiği bildirimle ortamda olmayan kişilerin yani üçüncü şahısların görüşlerini ifade etmektedir. Bu basamakta düşünce düzeyinde verilen empatik tepki toplumun değer yargılarından oluşmaktadır. Duygu düzeyinde ise sorun karşısında toplumun duygusunun nasıl olabileceği hakkında bilgi vermektedir.
- Ben Basamağı: Sorunu dinleyen kişi, sorunu anlatan kişinin Duygu ve düşünceleri yerine kendi duygu ve düşüncelerini ifade eder. Bu basamakta düşünce düzeyinde verilen empatik tepki sorunu anlatan kişiye eleştiri, akıl verme, probleme gelişi güzel teşhis koyma şeklinde olabilmektedir. Duygu düzeyinde ise empatiyi kuran kişi soruna yönelik kendi duygularını ifade etmektedir.
- Sen Basamağı: Bu basamakta düşünce düzeyinde verilen tepki soruna odaklanmayı, karşısındakinin ne düşündüğünü anlamayı ve onun yerine kendisini koymayı içerir. Duygu düzeyinde ise duygu düzeyinde olduğu gibi kendini karşısındakinin yerine koyarak hissettiklerini birebir yaşamasıdır.
- Biz Basamağı: İlk üç aşamayı geçen ve karşılıklı empatik alış-verişte bulunan kişiler bu basamağa ulaşabilmektedir. Bu basamakta düşünce düzeyinde verilen empatik tepki bir olay yaşanmadan önce o olay hakkında birbirlerinin ne düşünebileceklerini nasıl bir davranış sergileyebileceklerini önceden tahmin edebilmektedir. Duygu düzeyinde ise bir olay yaşanmadan önce o olay hakkında birbirlerinin ne hissedebileceklerini doğru tahmin edebilirler ve

yardımcı olabilirler. Bu aşamada empatiden çok sempati mevcuttur (Dökmen 1988-2004; İkiz, 2006, Adıgüzel, 2012).

2.3. Anne-Baba Tutumları

Bakırcıoğlu (2012), tutum kavramını; bireyin insan, nesne, olay ve olgularla ilgili duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilim; tavır olarak tanımlamaktadır. Aile anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumun temel birimidir. Toplum ise ailelerin birleşiminden oluşmaktadır. Ailelerin yapısı toplumu etkilemektedir. Ailenin başlıca görevleri; toplumun devamlılığını sağlamak, nüfusu arttırmak, nesiller arası kültürel aktarımı sağlamak, toplumun sağlık, güvenlik, sosyal kontrol fonksiyonlarını yürütmek, ailenin tüm üyelerinin fizyolojik, psikolojik, sosyal gereksinimlerini karşılamak, toplumun ekonomik faaliyetlerini sürdürmek, çocuğun bakımı ve eğitimi sağlamak, çocuğun kişiliğinin gelişimine katkıda bulunmak ve sosyalleşmesini sağlamak, çocuğun vatana, millete, ve ailesine hayırlı ve faydalı olmasını sağlamaktır (Kaya, 1997).

İlk olarak anne ve babasıyla ilişki kuran bebeğin ilk bulunduğu ortamda aile ortamıdır. Aile bebeğini büyütürken hem fiziksel hem de duygusal ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bu ihtiyaçları karşılarken takındıkları tutumlar oldukça önemlidir (Tuzgöl, 1998). Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları çocukların fiziksel, psikososyal, dil, cinsel, bilişsel gelişimlerini büyük ölçüde etkilediği bilinmektedir (Senemoğlu, 2009). Kişiliğin gelişiminde de en büyük etkiye sahip olan faktörlerden biri yine çocuk yetiştirme tarzlarıdır (Tuzgöl, 1998).

Ebeveyn tutumu, Sears ve arkadaşları (1957) tarafından, anne-babaların çocuklarına ilişkin tutumlarını, değerlerini, inanç ve davranışlarını kapsayan bir kavram olarak tanımlanmıştır (Palut, 2008'den akt. Alan, 2016). Maccoby ve Martin'e (1983) göre ebeveynlerin, çocuklarına erken dönemde uygulamış oldukları bu tutumlar, bireyin kişiliğinin gelişim aşamasında büyük rol oynamaktadır (Sezer, 2010'dan akt. Alan, 2016). Ebeveynlerin çocuklarına çok fazla veya çok az düzeyde destek sağlaması çocuğun uygun olmayan tepki örüntüleri geliştirmesine sebep olmaktadır (Geçtan, 1989).

Anne baba tutumları çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde isimlendirilmekte ve sınıflandırılmaktadır. Örneğin; Yavuzer (2008), yaygın olarak görülen anne baba tutumlarını; aşırı koruma, hoşgörü sahibi olma, aşırı hoşgörü ve düşkünlük, reddetme, kabul etme, baskı altında bulundurma, çocuklara oyun eğme ve çocuk ayırma olarak kabul etmektedir (Yavuzer, 2008). Yörükoğlu (1978) ise anne baba tutum ve davranışlarını; sıkı tutum, gevşek tutum, tutarsız tutum ve demokratik tutum olarak ele almıştır. Araştırmalar doğrultusunda; anne babaların çocuk yetiştirme tutumları, izin verici (aşırı hoşgörülü), baskıcı (otoriter), demokratik, aşırı koruyucu, reddedici ve tutarsız (dengesiz) tutum olarak ele alınabilir (Dursun, 2010).

2.3.1. Anne ve Babaların Çocuklarına Karşı Tutumlarının Önemi

Benlik hem kalıtım hem de çevrenin etkileşimi ile şekillenmektedir. Sosyal çevrenin içinde ise en büyük etki anne ve babaya aittir. Öğrenme sürecine doğduğu anda başlar ve ilk benliğini aile içinde şekillendirir. Bu sebeple çocuğun ilk model aldığı kişiler ebeveynleridir (Kaya, 1997).

Çocuğun olumlu bir benlik geliştirmesinde aile arasındaki ilişkiler oldukça etkilidir. Saygı, sevgi, hoşgörü, güven ve esneklik olan aileler benlik saygısına katkıda bulunur. Anne babanın otoriter tutumu benimsemeleri sonucunda çocuk kendini değersiz hissetmekte ve benlik saygısı düşmektedir (Yavuzer, 1995). Benlik kavramı üzerine yapılan araştırmalarda anne-baba tutumları demokratik olarak algılayan katılımcıların olumlu benlik düzeyleri, otoriter, ilgisiz ve aşırı koruyucu algılayanlara göre oldukça yüksektir. Ebeveyn tutumları çocuklar üzerinde birçok etkiye sahiptir (Kaya, 1988).

2.3.2. Anne-Baba Tutumları İle İlgili Modeller

Anne-baba tutumları ile ilgili yapılan çalışmaların başında Baumrind'in (1967/1971) yapmış olduğu kümeleme gelmektedir. Baumrid anaokulu çocuklarını, kendilerini daha rahat hissettikleri evlerinde gözlemleyerek ve otoriter, demokratik ve izin verici olarak adlandırdığı anne-baba tutumlarını ortaya koymuştur (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011). Baumrind (1991), çocuk yetiştirme süreci ile ilgili olarak anne baba tutumlarını sınıflandırırken; kontrol, bakım/destek, açık iletişim ve olgunluk beklentisi olarak tespit ettiği dört başlıkta açıklamıştır.

Baumrind dışında anne-baba tutumlarını tanımlayan diğer araştırmacılar Maccoby ve Martin'dir. Araştırmacılar, anne-baba tutumlarını duyarlılık ve talepkarlık/kontrol olmak üzere iki şekilde ele alarak, demokratik, otoriter, izin verici/müşahakâr ve izin verici/ihmalikâr olmak üzere dört ayrı ebeveynlik stili tarif etmiştir. Bu modelin Baumrind'in çalışmasından farkı izin verici ebeveynlik stili'nin iki başlığa bölünmüş olmasıdır (Yılmaz, 1999).

Schaefer (1959) bir ay ile üç yaş arasındaki çocuklar ile annelerinin arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Schaefer'ın geliştirdiği modelde annelerin davranışlarını sevgidüşmanlık ve kontrol-bağımsızlık şeklinde iki boyut tanımlamıştır. Bu boyutların uç noktaları tipik ebeveyn davranışlarından oluşmaktadır. Sevgi boyutundaki anne-baba davranışlarına onaylama, kabul etme, disiplin amacıyla cezayı çok az kullanma yerine övgüyü kullanma örnek verilmektedir. Kontrol ucunda ise ebeveynler çocuklarından kendilerine itaat etmelerini, boyun eğmelerini, kurallara uygun davranmalarını beklemektedir (Akt. Eker, 2011).

Lamborn ve arkadaşları (1991), Maccoby ve Martin'in tanımladıkları boyutlar ile Steinberg ve arkadaşlarının çalışmalarından yola çıkarak anne-baba tutum ölçeği geliştirmiştir. Bu ölçekte anne-baba tutumlarını kategorik ve boyutlar halinde inceleyebilme fırsatı sunmaktadır. Ölçek kategorik temelinde anne baba tutumlarını otoriter, demokratik, müşahakâr ve ihmalikâr olarak tanımlamaktadır. Boyut temelinde ise kabul-ilgi, kontrol-denetleme, psikolojik-özerklik olarak belirtilmiştir (Akt. Eker, 2011).

2.3.3. Anne-Baba Tutumlarının Sınıflandırılması

Literatüre incelendiğinde ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerinde sık olarak uyguladıkları tutumların çeşitli başlıklar altında gruplandırıldığı görülmektedir.

2.3.3.1. Baskıcı ve Otoriter Tutum

Bu tutumda ebeveynler çocukları istenilen davranışları sergilediğinde sevgi göstermektedir. Kendi düşünce ve isteklerine yönelik kesin itaat beklenmektedir. Çocuklarıyla ilgili kararlarda çocuğun fikrinin ve duygularının sorgulanmadığı ebeveynlerin karar verdiği ebeveyn-çocuk ilişkisi bulunmaktadır (Kılıççı, 1992).

Otoriter tutum, ebeveynlerin çocuklarının arzularını göz ardı ettiği ve kendi istedikleri biçimde davranmaları hususunda onları baskıladığı bir tutumdur (Sezer ve Oğuz, 2010). Aşırı baskıcı ve otoriter tutum ile yetişmiş çocuklarda saldırganlık eğiliminin daha sık olduğu belirtilmiştir (Yavuzer, 1991'den akt. Tuzgöl, 2000). Genel olarak insanlarla sağlıklı ilişkiler kuramamaktadır.

Bu tutumla yetiştirilen çocuk yanlış yapmaktan ve eleştirilmekten korkmaktadır. Bu sebeple her adımına aşırı dikkat etmekte ve kendi başına karar verip uygulayamamaktadır. Kendi düşüncelerinin ve isteklerinin ailesi tarafından önemsenmediğini düşünmektedir (Tuzgöl, 1998).

2.3.3.2. Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü Tutum (Demokratik Tutum)

Ebeveynler çocuklarına karşı cana yakın ve özenlilerdir. İlgi ve sabırla çocuklarını dinler duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlamaktadır. Alınacak kararlarda çocuklarının görüşleri önemsenmektedir (Baumrind, 1966).

Demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının özgüveninin yüksek, fikirlerini rahat bir şekilde ifade edebilen, girişimci bir ruha sahip, sorumluluk üstlenen ve sorumluluklarını yerine getiren, olgun, uyumlu, yaratıcı, rahatça sağlıklı ilişkiler kurabilen, derslerinde başarılı olma gibi sonuçlarının olduğu belirtilmektedir (Baumrind, 1966, 1971, 1972; Yılmaz 1999). Demokratik tutum; çocuğa koşulsuz sevgi ve saygının gösterildiği ideal bir tutum olarak yer almaktadır. Bu tutumda ebeveynler, çocuklarını belirli bir düzeyde denetlerken onların ihtiyaçlarına da saygı gösterir (Sezer ve Oğuz, 2010).

2.3.3.3. Koruyucu Tutum

Koruyucu/istekçi anne baba tutumu, çocuğun her koşulda aşırı korunup, denetlendiği tutumdur (Sezer ve Oğuz, 2010). Koruyucu ebeveyn tutumunu genellikle tek çocuk sahibi olan ve başka çocuk sahibi olma imkanları olmayan ailelerde ya da tüp bebek yönteminde olduğu gibi uzun süre çocuk sahibi olmak isteyen çok uzun zaman geçtikten sonra ve çok zor ebeveyn olan ailelerin benimsedikleri görülmektedir (Tuzgöl, 1998). Özellikle annelerde sıkça rastlanmaktadır. Çocuklarına karşı aşırı ve abartılı biçimde koruma, özen, şefkat, temas, kontrol davranışlarını sergilediği görülmektedir. Çocuklarının özerklik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Levy, 1966'den Akt. Demir, 2007). Koruyucu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının

çekingen, ürkek, kendine güveni düşük, sosyal ilişkilerinde pasif, başkasının yardımına muhtaç hissetmektedir. Kendisine ve dünyaya dair düşük içgörüyü sahiptir (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994).

2.3.3.4. Dengesiz ve Kararsız Tutum

Dengesiz ebeveyn tutumunu benimseyen ebeveynlerin kararları birbiriyle tutarlı değildir (Aydın, 2002). Ev içerisinde bazı kurallar ve sınırlar vardır fakat bunların nerede ve ne zaman uygulanacağı belli değildir. Bu tutumla büyüyen çocuklar bu durumda ikilem yaşamaktadır. Hangi durumda hangi davranışın kabul görüp hangi davranışın cezalandırılacağına ailenin ruh haline göre karar vermektedir.

2.3.3.5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

İlgisiz ebeveynler, çocuklarına hiçbir sınır koymaz ve onları denetlemezler. Çocuklarını aşırı ihmal ederler, ilgi ve gereksinimlerine karşı kayıtsızdır (Kaya ve ark., 2012). Ebeveynler çocuklarını yalnız bırakmakta, görmezlikten gelmekte ya da çocuğu dışlamaktadır. Bu durumda çocuk kendini yalnız hissetmekte ve ebeveynlerine olan güveni sarsılmaktadır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmemektedir. Çocuğun aileden beklentisi ise sevgi, ilgi ve şefkat görmektir. Bu beklenti için ailenin dikkatini üstüne çekmeye yönelik davranışlar sergilemektedir. Aile içinde varlığını ispatlamak istemektedir. Ebeveynlerin bu tutumu sebebiyle çocuklarında agresif davranışlar görülmektedir (Kaya ve ark., 2012).

2.3.3.6. İzin Verici Anne Baba Tutumu

İzin verici ebeveynler, demokratik tutumu benimseyen ebeveynler gibi çocuklarına karşı oldukça cana yakındırlar fakat gerektiğinde sınırları belirleme ve çocuklarını kontrol etme konusunda gevşek bir tutum sergilemektedirler. Bazen o kadar hoşgörülü davranırlar ki bu hoşgörülerini sebebiyle ihmal durumları ortaya çıkabilmektedir (Baumrind, 1966-1989). Çocuk bu tutumda özgürce hareket edebilmektedir. Ebeveynleri tarafından hiçbir şekilde denetlenmemektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Bu tutumla büyüyen çocuklar istedikleri zaman yemek yemekte, yatmakta, sokağa çıkmakta ve televizyon izleyebilmektedir (Baumrind, 1966). Ayrıca bu çocukların büyük bir kısmı ilerleyen süreçte sınırları ve kuralları bulunan alanlara girdiklerinde sorun yaşayabilmektedir (Semerci, 2015). İzin verici ailelerde büyüyen

çocukların öz düzenleme, sorumluluk alma ve yerine getirme, stresle baş etme, duygu kontrolü gibi konularda zorlandıkları belirtmektedir. (Baumrind, 1989; Darling ve Steinberg, 1993, Spera, 2005).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın modeli, evreni, örnekleme, analizi, veri toplama yöntemi ve araçlarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve annebaba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla korelasyonel (ilişkisel) tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok değişken

arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Tarama yolu ile bulunan ilişkiler, gerçek bir neden sonuç ilişkisi olarak yorumlanamamakla birlikte, o yönde ipuçları vererek bir değişkenin bilinmesi halinde ötekinin kestirilmesine yardımcı olabilmektedir (Karasar, 2016).

3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Yüksek Öğretim Kurulu istatistiki verilerine göre ölçek formlarına çevrimiçi olarak ulaşıp, İstanbul ilinde yer alan devlet ve vakıf üniversitelerinin farklı bölümlerinde öğrenim gören önlisans, lisans ve yüksek lisans kademelerinden olmak üzere toplam 993.025 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise çalışma evreninden %95 güven aralığı %5 düzeyinde hata payıyla hesaplanıp, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen İstanbul ilindeki devlet ve vakıf üniversitelerinin 18-30 yaş aralığındaki önlisans, lisans, yüksek lisans kademelerindeki 384 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Haliç Üniversitesi, Gelişim Üniversitesi, Kültür Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nin öğrencileri ile etkileşime geçilmiş ve bu üniversitelerin önlisans, lisans, yüksek lisans bölümlerinde öğrenim gören katılımcılar, gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılmışlardır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Çalışma verilerinin toplanmasında katılımcılara ‘‘Sosyo-Demografik Bilgi Formu’’, ‘‘Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği’’, ‘‘Empatik Beceri Ölçeği’’, ‘‘Ana-Baba Tutum Ölçeği’’ kullanılarak Covid-19 salgını sebebiyle online olarak doldurtulmuştur.

3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Çalışmaya katılan bireyler hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından 7 sorudan oluşan bir sosyo-demografik bilgi formu hazırlanmıştır. Formda katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, öğrenim gördükleri üniversite türü, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyleri öğrenilmek istenmektedir.

3.3.2. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği 29 maddeden oluşan ve 5 aralıklı likert türü bir ölçektir. Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke alt ölçekleri ile saldırganlığın 4 farklı boyutunu ölçmek için kullanılmaktadır. Demirtaş Madran (2012) Türkçe geçerlik ve güvenirliğini yaparak, yaşları 18 ile 25 arasında değişen yetişkinlere uygulamıştır. İç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayısı, tüm ölçek için 0,85, fiziksel saldırganlık alt ölçeği için 0,78, düşmanlık alt ölçeği için 0,71, öfke alt ölçeği için 0,71 ve sözel saldırganlık alt ölçeği için 0,48 olarak belirlenmiştir. Ölçekteki 9. ve 16. maddeler ters puanlanmaktadır (Demirtaş Madran, 2012).

3.3.3. Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ)

Empatik Beceri Ölçeği Üstün Dökmen tarafından 1988 yılında geliştirilerek, geçerlik ve güvenirlik çalışması üniversite öğrencileriyle yapılmıştır. Bu çalışmada, çalışmanın amacına uygunluğundan ve objektif bir puanlama sistemine sahip olduğundan Empatik Beceri Ölçeği'nin B Formu kullanılmıştır. Ölçeğin ilk geliştirilen A formunda bireylere günlük yaşamla ilgili problemlerin yer aldığı 6 ayrı metin verilip, bunlara seçenekler olmadan spontan cevaplar yazmaları istenmiş, bu şekilde cevapların empatik nitelikte olup olmadığı yordanmıştır. Sonra geliştirilen B Formu ise değerlendirmeyi standardize etmek için geliştirilmiştir. B Formunda, yine A Formundaki aynı metinler verilerek, tek fark olarak her metine 12 farklı seçenek eklenerek toplamda 72 tepki içerisinden, bireye kendisi için uygun olan 4 tanesini seçmeleri istenmektedir. Her sorudaki seçeneklerde konuyla ilgisiz bir adet tepki bulunmakta ve bu tepki sıfır puan sayılmaktadır. Katılımcının ilgisiz tepkiyi işaretlemesi, formu okumadığını göstermekte ve katılımı iptal olmaktadır. Diğer seçenekler kendi içlerinde 1 ile 10 arasında puanlandırılmıştır, buna göre alınabilecek puan en düşük 62, en yüksek 219'dur. Fazla puan yüksek empati becerisinin olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılığının Cronbach alfa hesaplaması sonucu 0,91 olduğu belirtilmiştir (Dökmen, 1988).

3.3.4. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen 119 maddelik ana baba tutumlarını ölçen ölçekten, faktör analizleri sonucunda 40 maddelik Ana Baba Tutum Ölçeği

oluşturulmuştur. Ölçek, üniversite öğrencilerine uygulanarak geliştirilmiştir. Ölçekte demokratik ve koruyucu alt tutumları için 15'er, otoriter tutum için ise 10 madde yer almaktadır. Likert tipinde bir ölçektir ve her madde 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. İç tutarlılığı Cronbach alfa hesaplaması sonucu, demokratik alt ölçeği için 0,90, koruyucu alt ölçeği için 0,82, otoriter alt ölçeği için ise 0,79 olarak belirtilmiştir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999).

3.4. Verilerin Analizi

Çalışma niceliksel bir çalışma olup, betimleyici desen kullanılmıştır. Betimsel modelde, belirlenen konuda mevcut durum araştırılır ve betimsel araştırmalar, öz aktarım araştırmaları ve gözlem araştırmaları olmak üzere 2 türde düzenlenebilir. Öz aktarım çalışmalarının verileri anketler aracılığı ile yazılı olarak veya görüşmeler yoluyla sözlü olarak örnekleme yer alan bireylerin kendilerinden bilgi alma yoluyla toplanır (Özdamar, 1999). Bu çalışmada da katılımcılara verilen ölçekler ile çevrimiçi olarak bilgi toplanmıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerindeki saldırganlık eğilimi, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarının puan ortalamalarının; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, öğrenim gördüğü üniversite türü, gelir düzeyi ve ebeveynlerinin eğitim düzeylerinden oluşan değişkenlere bağlı olarak, anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını saptamak amacıyla değişkenlere bağlı olarak bağımsız örneklemeler T- Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) uygulanmıştır. Bağımsız Gruplar T testi, iki bağımsız örneklemden elde edilen ortalamalar arasındaki farkın manidarlığını test etmek üzere kullanılan parametrik bir tekniktir. Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), iki ya da daha fazla bağımsız örneklemden elde edilen ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2014). One Way Anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir. Veriler parametrik teknikleri kullanmakta elverişli olmadığında ise testlerin non-parametrik karşılıkları olan Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır. Mann-Whitney U Testi, bağımsız iki örneklemden elde edilen puanlar arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır. Kruskal-Wallis H Testi, iki ya da daha çok ilişkisiz değişken ortalaması arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2014). Örneklem normal dağılım göstermediğinde değişkenler

arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği, normal dağılım gösterdiğinde Pearson Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Değişkenler arası etkinin test edilmesinde Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi, birden fazla bağımsız değişkenin yer aldığı araştırmalarda kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2014). Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilerek, SPSS-22 paket programıyla analiz edilmiştir.

3.5. Araştırmanın Etiği

Çalışma, Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 29/11/2019 tarihli ve 188 sayılı "Etik Kurul Onay Kararı" ile başlamıştır. Çalışma verilerinin toplanmasından önce, kullanılan ölçeklerin Türkçe 'ye standardizasyonunu ve geçerlilik-güvenirlilik çalışmalarını yapmış olan araştırmacılara ulaşılarak, ölçeklerin çalışmada kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Çalışmanın verileri, Aralık 2019- Mart 2021 tarihleri arasında İstanbul ilindeki devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan 384 öğrenciden çevrimiçi olarak toplanmıştır. Çalışma verilerinin toplanmasında, katılımcılara cevaplayacakları ölçeklere ilişkin gizlilik ilkeleri ve gönüllülük konusunda gerekli açıklamalar yapılmış, ve araştırmacı dışında kimsenin bu verileri göremeyeceği belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç bağlamında 384 üniversite öğrencisine ulaşılmış, ancak Empatik Beceri Ölçeği'nde anlatılan her durumun karşılığı olan tepkiler arasında ilgisiz maddeleri işaretleyen katılımcıların verileri analiz edilmediğinden dolayı 371 üniversite öğrencisi ile değerlendirme yapılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin analizinde SPSS-22 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan her analiz, tablo formatında organize edilerek bu bölümde rapor edilmiştir.

Yapılan analizlerde ilk olarak üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine ve ait frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına yönelik tanımlayıcı istatistikler (minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma) hesap edilmiştir. Daha sonra, araştırma verilerinin normal dağılım varsayımını karşılama durumu incelenmiştir. Bu incelemede, araştırma verilerine yönelik çarpıklık ve basıklık değerleri referans alınmış ve normal dağılım tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına yönelik veriler normal dağılım varsayımını karşıladığı için çalışma parametrik analiz yöntemleri ile devam edilmiştir. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları demografik değişkenlere göre incelenirken bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü anova analizleri kullanılmıştır. Tek yönlü anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir. Ayrıca, saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir.

4.1. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. Bu kapsamda, çalışmaya 371 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik toplanan veriler, frekans ve yüzde analizi ile analiz edilmiş olup ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4.1. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Bilgileri

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	182	49.1
	Erkek	189	50.9
Yaş Grubu	20 yaş ve altı	72	19.4
	21-25 yaş	226	60.9
	26-30 yaş	73	19.7

Eğitim Durumu	Ön Lisans	27	7.3
	Lisans	246	66.3
	Yüksek Lisans	98	26.4
Üniversite Türü	Devlet Üniversitesi	232	62.5
	Vakıf Üniversitesi	139	37.5
Anne Eğitim Durumu		72	19.4
	İlkokul	39	10.5
	Ortaokul		
	Lise	172	46.4
	Üniversite	88	23.7
Baba Eğitim Durumu		36	9.7
	İlkokul		
	Ortaokul	37	10.0
	Lise	181	48.8
	Üniversite	117	31.5
Toplam		371	100.0

Çizelge 4.1'e göre çalışmaya katılan üniversite öğrencileri genel olarak; erkek (%50.9), 21-25 yaş aralığında (%60.9), lisans öğrencisi (%66.3), devlet üniversitesinde öğrenim gören (%62.5), annesi lise mezunu (%46.4) ve babası da lise mezunu (%48.8) kişilerden oluşmaktadır.

4.2. Araştırma Ölçeklerinin Güvenirliklerine Ait Bulgular

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına yönelik güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda, Cronbach's α değerleri hesaplanmıştır. Cronbach's α değerleri incelenirken şu değerler dikkate alınmıştır (Kalaycı, 2006).

Çizelge 4.2. Cronbach's α Güvenirlik Aralıkları

Taban Değer	Tavan Değer	Durum
.00	.39	Güvenilir değil
.40	.59	Düşük düzeyde güvenilir

.60	.79	Orta düzeyde güvenilir
.80	1.00	Yüksek düzeyde güvenilir

Çizelge 4.2'ye göre, Cronbach's α değerinin .00 ile .39 arasında ölçümlerin güvenilir olmadığını, .40 ile .59 arasında olması düşük düzeyde güvenilir olduğunu, .60 ile .79 arasında olması orta düzeyde güvenilir olduğunu ve .80 ile 1.00 arasında olması ise yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.3. Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Ait Cronbach's α Değerleri

Ölçek	Boyut	Cronbach's α	Güvenirlilik Düzeyi
Saldırganlık	Toplam	.95	Yüksek
	Fiziksel Saldırganlık	.91	Yüksek
	Düşmanlık	.79	Orta
	Öfke	.89	Yüksek
	Sözel Saldırganlık	.70	Orta
Anne-Baba Tutumu	Demokratik	.94	Yüksek
	Koruyucu/İstekçi	.78	Orta
	Otoriter	.93	Yüksek
	Demokratik	.95	Yüksek

	Koruyucu/İstekçi	.81	Yüksek
	Otoriter	.92	Yüksek
Empatik Beceri	Toplam	.83	Yüksek

Çizelge 4.3'e göre, üniversite öğrencilerinin saldırganlık toplam puanı ile fiziksel saldırganlık ve öfke boyutlarına ilişkin yapılan ölçümler yüksek düzeyde ve düşmanlık ile sözel saldırganlık boyutlarına ilişkin yapılan ölçümler ise orta düzeyde güvenilirlerdir.

Çizelge 4.3'e göre, üniversite öğrencilerinin demokratik anne tutumu, otoriter anne tutumu, demokratik baba tutumu, koruyucu/istekçi baba tutumu ve otoriter baba tutumuna ilişkin yapılan ölçümler yüksek düzeyde ve koruyucu/istekçi anne tutumuna ilişkin yapılan ölçümler ise orta düzeyde güvenilirlerdir.

Çizelge 4.3'e göre, üniversite öğrencilerinin empatik becerilerine ilişkin yapılan ölçümler ise orta düzeyde güvenilirlerdir.

4.3. Araştırmaya Ait Tanımlayıcı Bulgular

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına yönelik minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikleri hesap edilmiş ve elde edilen bulgular aşağıda rapor edilmiştir.

Çizelge 4.4. Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek	Boyut	n	min	max	$\bar{x}$	ss
Saldırganlık	Toplam	371	34.00	120.00	59.35	20.93
	Fiziksel Saldırganlık	371	9.00	35.00	13.89	7.32
	Düşmanlık	371	8.00	36.00	18.38	5.72
	Öfke	371	7.00	35.00	14.32	6.53
	Sözel Saldırganlık	371	5.00	23.00	12.77	3.64
Anne-Baba Tutumu	Demokratik	371	18.00	75.00	60.47	13.05
	Koruyucu/İstekçi	371	15.00	68.00	31.83	8.13
	Otoriter	371	10.00	42.00	16.40	8.82

	Demokratik	371	15.00	75.00	59.01	15.11
	Koruyucu/İstekçi	371	15.00	71.00	31.74	8.66
	Otoriter	371	10.00	43.00	17.30	9.16
Empatik Beceri	Toplam	371	80.00	204.00	154.13	28.14

Çizelge 4.4'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri 59.35 ± 20.93 olarak belirlenmiştir. Düşmanlık boyutu en yüksek boyut (18.38 ± 5.72) ve sözel saldırganlık boyutu ise en düşük boyut (12.77 ± 3.64) olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin algılanan anne tutumlarında en yüksek tutum demokratik tutum (60.47 ± 13.05) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin algılanan baba tutumlarında da en yüksek tutum demokratik tutum (59.01 ± 15.11) olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.4'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik becerileri 59.35 ± 20.93 olarak belirlenmiştir.

4.4. Araştırma Verilerinin Dağılımına Yönelik Bulgular

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına demografik değişkenlere göre incelenmeden önce verilerin normal dağılım varsayımını karşılama durumu kontrol edilmiştir. Normallik kontrolleri Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2010). Fakat sosyal bilimlerdeki normallik kontrolleri, yaygın olarak çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesi ile kontrol edilmektedir (Yalçıntaş, 2019). Çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılım varsayımını karşılamasında kullanılan farklı referanslar vardır. Büyüköztürk (2010)'e göre çarpıklık ve basıklığın -1 ile +1; Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre -1,5 ve +1,5; George ve Mallery (2010)'ye göre ise -2 ile +2 değerleri arasında yer alması normal dağılıma işarettir.

Çizelge 4.5. Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek	Boyut	.Çarpıklık	Basıklık
-------	-------	------------	----------

	Toplam	1.23	.40
	Fiziksel Saldırganlık	1.40	.70
Saldırganlık	Düşmanlık	.72	.42
	Öfke	1.27	.51
	Saldırganlık	1.10	1.15
	Demokratik	-1.64	1.62
	Koruyucu/İstekçi	1.39	1.07
	Otoriter	1.44	.90
Anne-Baba Tutumu	Demokratik	-1.38	.65
	Koruyucu/İstekçi	1.26	1.21
	Otoriter	1.25	.28
Empatik Beceri	Toplam	-1.02	.09

Çizelge 4.5'e göre; Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına ait çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, çalışma verilerinin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Verileri normal dağılım gösteren araştırmaların analizinde, parametrik yöntemler kullanılmaktadır (Kul, 2014). Bu sebeple çalışmaya parametrik testler ile devam edilmiştir.

4.5. Saldırganlık Düzeyine Yönelik Bulgular

Çalışma amacı kapsamında üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu incelemede, iki gruplu karşılaştırmalar bağımsız gruplar t testi ve ikiden fazla gruplu karşılaştırmalar ise tek yönlü anova analizi ile yapılmıştır. Tek yönlü anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir.

Çizelge 4.6. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
-------	------	---	-----------	----	----	---	---

Saldırganlık (Toplam)	Kadın	182	60.89	19.25	369	1.39	.17
	Erkek	189	57.87	22.38			
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	182	13.87	6.33	369	-.05	.96
	Erkek	189	13.91	8.17			
Düşmanlık	Kadın	182	19.38	6.34	369	3.38	.001
	Erkek	189	17.41	4.86			
Öfke	Kadın	182	14.90	6.10	369	1.68	.09
	Erkek	189	13.76	6.90			
Sözel Saldırganlık	Kadın	182	12.74	3.00	369	-.17	.87
	Erkek	189	12.80	4.18			

Çizelge 4.6'dan hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat düşmanlık boyutunda kadınların puanı erkeklerin puanından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir ($p<.05$).

Çizelge 4.7. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Saldırganlık (Toplam)	20 yaş ve altı	72	64.68	22.22	2.93	.06	
	21-25 yaş	226	58.12	20.26			
	26-30 yaş	73	57.92	21.12			

	Total	371	59.35	20.93			
Fiziksel Saldırganlık	20 yaş ve altı	72	15.88	7.79			
	21-25 yaş	226	13.49	6.92			
	26-30 yaş	73	13.18	7.78	3.37	.04	1>2
	Total	371	13.89	7.32			
Düşmanlık	20 yaş ve altı	72	19.88	6.26			
	21-25 yaş	226	18.03	5.57			
	26-30 yaş	73	17.99	5.42	3.10	.04	1>2
	Total	371	18.38	5.72			
Öfke	20 yaş ve altı	72	15.69	6.65			
	21-25 yaş	226	14.10	6.46			
	26-30 yaş	73	13.63	6.55	2.14	.12	
	Total	371	14.32	6.53			
Sözel Saldırganlık	20 yaş ve altı	72	13.24	4.39			
	21-25 yaş	226	12.50	3.49			
	26-30 yaş	73	13.12	3.23	1.54	.22	
	Total	371	12.77	3.64			

Çizelge 4.7’den hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri yaş grubuna göre incelendiğinde; toplam puan ile öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında yaş grubuna göre anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Saldırganlık düzeyinde yaş grubuna göre meydana gelen farkın yönünü bulabilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında 20 yaş ve altında yer alan üniversite öğrencilerinin puanı 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir.

Çizelge 4.8. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
-------	------	---	-----------	----	---	---	------

Saldırganlık (Toplam)	Ön Lisans	27	63.30	19.94	1.42	.24
	Lisans	246	60.00	22.06		
	Yüksek Lisans	98	56.64	17.96		
	Total	371	59.35	20.93		
Fiziksel Saldırganlık	Ön Lisans	27	16.07	7.73	2.84	.06
	Lisans	246	14.15	7.49		
	Yüksek Lisans	98	12.63	6.59		
	Total	371	13.89	7.32		
Düşmanlık	Ön Lisans	27	19.78	6.31	.94	.39
	Lisans	246	18.34	6.05		
	Yüksek Lisans	98	18.09	4.57		
	Total	371	18.38	5.72		
Öfke	Ön Lisans	27	14.89	5.12	.85	.43
	Lisans	246	14.54	6.98		
	Yüksek Lisans	98	13.59	5.67		
	Total	371	14.32	6.53		
Sözel Saldırganlık	Ön Lisans	27	12.56	2.83	1.14	.32
	Lisans	246	12.97	3.97		
	Yüksek Lisans	98	12.33	2.87		
	Total	371	12.77	3.64		

Çizelge 4.8’den hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri eğitim durumuna göre incelendiğinde; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Çizelge 4.9. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Üniversite Türüne Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Saldırganlık (Toplam)	Devlet Üniversitesi	232	61.99	20.80	369	3.17	.002
	Vakıf Üniversitesi	139	54.96	20.47			

Fiziksel Saldırganlık	Devlet Üniversitesi	232	14.67	7.60	369	2.68	.01
	Vakıf Üniversitesi	139	12.59	6.63			
Düşmanlık	Devlet Üniversitesi	232	19.27	5.35	369	3.97	.000
	Vakıf Üniversitesi	139	16.88	6.01			
Öfke	Devlet Üniversitesi	232	14.94	6.47	369	2.39	.02
	Vakıf Üniversitesi	139	13.27	6.53			
Sözel Saldırganlık	Devlet Üniversitesi	232	13.10	3.66	369	2.30	.02
	Vakıf Üniversitesi	139	12.21	3.56			

Çizelge 4.9'dan hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üniversite türüne göre incelendiğinde; toplam puan ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin puanı vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir ($p<05$).

Çizelge 4.10. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
-------	------	---	-----------	----	---	---	------

Saldırganlık (Toplam)	İlkokul	72	65.50	18.91			
	Ortaokul	39	65.92	23.90			
	Lise	172	56.33	21.15	4.98	.002	1,2>3
	Üniversite	88	57.32	19.22			
	Total	371	59.35	20.93			
Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	72	15.51	7.14			
	Ortaokul	39	15.87	8.75			
	Lise	172	13.07	7.18	3.10	.03	1,2>3
	Üniversite	88	13.30	6.76			
	Total	371	13.89	7.32			
Düşmanlık	İlkokul	72	20.92	6.27			
	Ortaokul	39	19.97	5.66			
	Lise	172	17.20	5.26	8.93	.000	1,2>3
	Üniversite	88	17.89	5.37			
	Total	371	18.38	5.72			
Öfke	İlkokul	72	15.82	5.62			
	Ortaokul	39	16.38	7.79			
	Lise	172	13.49	6.54	3.77	.01	2>3
	Üniversite	88	13.78	6.30			
	Total	371	14.32	6.53			
Sözel Saldırganlık	İlkokul	72	13.25	3.26			
	Ortaokul	39	13.69	3.84			
	Lise	172	12.57	3.82	1.82	.14	
	Üniversite	88	12.35	3.43			
	Total	371	12.77	3.64			

Çizelge 4.10'dan hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri anne eğitim durumuna göre incelendiğinde; sözel saldırganlık boyutunda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat toplam puan ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve öfke boyutlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Saldırganlık düzeyinde anne eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü bulabilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre toplam puan ile fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Ayrıca öfke boyutunda annesi ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir.

Çizelge 4.11. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık Düzeyinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Saldırganlık (Toplam)	İlkokul	36	67.14	18.03	5.03	.002	1,2>3
	Ortaokul	37	68.14	22.07			
	Lise	181	56.77	21.24			
	Üniversite	117	58.17	19.82			
	Total	371	59.35	20.93			
Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	36	16.81	6.85	3.60	.01	1>3
	Ortaokul	37	15.76	7.01			
	Lise	181	13.05	7.46			
	Üniversite	117	13.71	7.07			
	Total	371	13.89	7.32			
Düşmanlık	İlkokul	36	21.11	6.22	10.54	.000	1,2>3,4
	Ortaokul	37	21.95	6.80			
	Lise	181	17.31	5.09			
	Üniversite	117	18.06	5.45			
	Total	371	18.38	5.72			
Öfke	İlkokul	36	16.25	5.33	3.88	.01	2>3
	Ortaokul	37	16.95	6.76			
	Lise	181	13.71	6.86			
	Üniversite	117	13.82	6.01			
	Total	371	14.32	6.53			
Sözel Saldırganlık	İlkokul	36	12.97	2.74	.64	.59	
	Ortaokul	37	13.49	4.02			
	Lise	181	12.70	3.86			
	Üniversite	117	12.58	3.42			
	Total	371	12.68	3.42			

Çizelge 4.11’den hareketle, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri baba eğitim durumuna göre incelendiğinde; sözel saldırganlık boyutunda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat toplam puan ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve öfke boyutlarında baba eğitim durumuna göre anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Saldırganlık düzeyinde baba eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü bulabilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre toplam puanda babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Fiziksel saldırganlık boyutunda babası ilkokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Düşmanlık boyutunda babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Öfke boyutunda babası ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir.

4.4. Empatik Beceri Düzeyine Yönelik Bulgular

Çalışmanın amacı kapsamında üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu incelemede, iki grulu karşılaştırmalar bağımsız gruplar t testi ve ikiden fazla grulu karşılaştırmalar ise tek yönlü anova analizi ile yapılmıştır. Tek yönlü anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir.

Çizelge 4.12. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Empatik Beceri	Kadın	182	156.48	24.64	369	1.59	.11
	Erkek	189	151.86	31.04			

Çizelge 4.12’den hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde; anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Çizelge 4.13. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Empatik Beceri	20 yaş ve altı	72	146.76	28.63	3.37	.04	3>1
	21-25 yaş	226	155.22	28.20			
	26-30 yaş	73	158.01	26.51			
	Total	371	154.13	28.14			

Çizelge 4.13'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri yaş grubuna göre incelendiğinde; anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Empatik beceri düzeyinde yaş grubuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre 26-30 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Çizelge 4.14. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Empatik Beceri	Ön Lisans	27	147.26	16.24	5.70	.004	3>1,2
	Lisans	246	151.73	29.39			
	Yüksek Lisans	98	162.03	26.02			
	Total	371	154.13	28.14			

Çizelge 4.14'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri eğitim durumuna göre incelendiğinde; anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Empatik beceri düzeyinde eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ön lisans ve lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Çizelge 4.15. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Üniversite Türüne Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Empatik Beceri	Devlet Üniversitesi	232	152.00	29.46	369	-1.89	.06
	Vakıf Üniversitesi	139	157.68	25.49			

Çizelge 4.15'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri üniversite türüne göre incelendiğinde; anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Çizelge 4.16. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Empatik Beceri	İlkokul	72	146.50	24.45	6.45	.000	3,4>1,2
	Ortaokul	39	141.72	31.28			
	Lise	172	158.97	28.61			
	Üniversite	88	156.40	25.99			
	Total	371	154.13	28.14			

Çizelge 4.16'dan hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri anne eğitim durumuna göre incelendiğinde; anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Empatik beceri düzeyinde anne eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre annesi lise ve mezunu olan üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Çizelge 4.17. Üniversite Öğrencilerinde Empatik Beceri Düzeyinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
Empatik Beceri	İlkokul	36	144.86	24.28	2.43	.07	
	Ortaokul	37	147.78	24.99			
	Lise	181	155.71	30.01			
	Üniversite	87	156.40	25.99			

Üniversite	117	156.53	26.61
Total	371	154.13	28.14

Çizelge 4.17’den hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri baba eğitim durumuna göre incelendiğinde; anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$).

4.6. Anne Baba Tutumuna Yönelik Bulgular

Çalışmanın amacı kapsamında üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu incelemede, iki gruplu karşılaştırmalar bağımsız gruplar t testi ve ikiden fazla gruplu karşılaştırmalar ise tek yönlü anova analizi ile yapılmıştır. Tek yönlü anova analizinde meydana gelen anlamlı farklar ise post-hoc testlerinden Tukey testi ile incelenmiştir.

Çizelge 4.18. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

	Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
ANNE TUTUMU	Demokratik	Kadın	182	60.91	12.31	369	.63	.53
		Erkek	189	60.05	13.76			
	Koruyucu/İstekçi	Kadın	182	31.40	8.66	369	-1.0	.32
		Erkek	189	32.24	7.58			
	Otoriter	Kadın	182	16.46	8.01	369	.13	.89
		Erkek	189	16.34	9.55			
BABA TUTUMU	Demokratik	Kadın	182	58.37	14.97	369	-.79	.43
		Erkek	189	59.62	15.25			
	Koruyucu/İstekçi	Kadın	182	31.10	9.27	369	-1.39	.17
		Erkek	189	32.35	8.00			
	Otoriter	Kadın	182	17.51	8.51	369	.41	.69
		Erkek	189	17.11	9.76			

Çizelge 4.18’den hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları cinsiyete göre incelendiğinde; anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve

otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlarda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Çizelge 4.19. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Yaş Grubuna Göre İncelenmesi

	Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
ANNE TUTUMU	Demokratik	20 yaş ve altı	72	56.68	14.37	3.85	.02	2>1
		21-25 yaş	226	61.29	12.49			
		26-30 yaş	73	61.67	12.92			
		Total	371	60.47	13.05			
	Koruyucu / İstekçi	20 yaş ve altı	72	34.18	9.50	3.89	.02	1>2
		21-25 yaş	226	31.15	7.88			
		26-30 yaş	73	31.60	7.04			
		Total	371	31.83	8.13			
	Otoriter	20 yaş ve altı	72	19.24	10.03	4.73	.01	1>2,3
		21-25 yaş	226	15.77	8.34			
		26-30 yaş	73	15.56	8.54			
		Total	371	16.40	8.82			
BABA TUTUMU	Demokratik	20 yaş ve altı	72	54.96	17.15	3.34	.04	2>1
		21-25 yaş	226	59.77	14.26			
		26-30 yaş	73	60.64	15.05			
		Total	371	59.01	15.11			
	Koruyucu / İstekçi	20 yaş ve altı	72	33.90	11.17	2.86	.06	
		21-25 yaş	226	31.32	8.15			
		26-30 yaş	73	30.92	7.01			
		Total	371	31.74	8.66			
	Otoriter	20 yaş ve altı	72	19.96	10.32	3.82	.02	1>2
		21-25 yaş	226	16.71	8.76			
		Total	371	18.34	9.54			

26-30 yaş	73	16.52	8.78
-----------	----	-------	------

Total	371	17.30	9.16
-------	-----	-------	------

Çizelge 4.19'dan hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları cinsiyete göre incelendiğinde; baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlarda yaş grubuna göre anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Anne baba tutumunda yaş grubuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre demokratik anne ve demokratik baba tutumunda 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanı 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca koruyucu/istekçi anne tutumu ve otoriter baba tutumunda 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinin puanı 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Ek olarak otoriter anne tutumunda 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanı 20 yaş ve altındaki ve 26-30 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir.

Çizelge 4.20. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

	Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
ANNE TUTUMU	Demokratik	Ön Lisans	27	62.04	9.53	1.77	.17	
		Lisans	246	59.57	13.81			
		Yüksek Lisans	98	62.32	11.75			
		Total	371	60.47	13.05			
	Koruyucu / İstekçi	Ön Lisans	27	33.78	8.90	3.41	.03	1>3
		Lisans	246	32.30	8.38			
		Yüksek Lisans	98	30.11	6.97			
		Total	371	31.83	8.13			
	Otoriter	Ön Lisans	27	18.26	6.31	2.85	.06	
		Lisans	246	16.88	9.48			
		Yüksek Lisans	98	14.68	7.39			
		Total	371	16.40	8.82			
BABA TUTUMU	Demokratik	Ön Lisans	27	57.56	18.48	1.52	.22	
		Lisans	246	58.27	15.35			
		Yüksek Lisans	98	61.27	13.29			
		Total	371	59.01	15.11			
	Koruyucu / İstekçi	Ön Lisans	27	34.59	11.90	4.43	.01	1,2>3
		Lisans	246	32.21	8.87			
		Yüksek Lisans	98	29.78	6.52			
		Total	371	31.74	8.66			

	Ön Lisans	27	21.30	10.01			
	Lisans	246	17.50	9.46			
Otoriter					4.15	.02	1>3
	Yüksek Lisans	98	15.72	7.74			
	Total	371	17.30	9.16			

Çizelge 4.20'den hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları eğitim durumuna göre incelendiğinde; anne tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlar ve baba tutumuna ait demokratik tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat anne tutumuna ait koruyucu/istekçi tutum ile baba tutumuna ait koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlarda eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<.05$).

Anne baba tutumunda eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre koruyucu/istekçi anne tutumu ile otoriter baba tutumunda ön lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanı yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca koruyucu/istekçi baba tutumunda ön lisans ve lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanı yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir.

Çizelge 4.21. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Üniversite Türüne Göre İncelenmesi

	Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
ANNE TUTUMU	Demokratik	Devlet Üniversitesi	232	59.06	13.87	369	-2.71	.01
		Vakıf Üniversitesi	139	62.83	11.22			
	Koruyucu / İstekçi	Devlet Üniversitesi	232	32.29	8.55	369	1.41	.16
		Vakıf Üniversitesi	139	31.06	7.33			
	Otoriter	Devlet Üniversitesi	232	17.58	9.16	369	3.39	.001
		Vakıf Üniversitesi	139	14.42	7.86			
BABA TUTUMU	Demokratik	Devlet Üniversitesi	232	57.53	16.32	369	-2.42	.02
		Vakıf Üniversitesi	139	61.47	12.50			
	Koruyucu / İstekçi	Devlet Üniversitesi	232	32.16	9.40	369	1.20	.23
		Vakıf Üniversitesi	139	31.04	7.24			
	Otoriter	Devlet Üniversitesi	232	18.36	9.52	369	2.89	.004
		Vakıf Üniversitesi	139	15.55	8.26			

Çizelge 4.21’den hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları üniversite türüne göre incelendiğinde; anne ve baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat demokratik anne ve baba tutumunda vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler lehine ve otoriter tutumda ise devlet üniversitelerinde öğrenim gören üniversite öğrencileri lehine anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<.05$).

Çizelge 4.22. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

	Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
ANNE TUTUMU	Demokratik	İlkokul	72 39	60.07	13.36	.13	.94	
		Ortaokul	172	59.79	14.59			
		Lise	88	60.92	12.56			
		Üniversite	371	60.22	13.24			
		Total		60.47	13.05			
	Koruyucu / İstekçi	İlkokul	72 39	32.40	8.63	.20	.89	
		Ortaokul	172	31.95	7.75			
		Lise	88	31.78	7.95			
		Üniversite		31.40	8.31			
		Total	371	31.83	8.13			
	Otoriter	İlkokul	72	18.36	8.42	2.39	.07	
		Ortaokul	39	18.00	9.01			
		Lise	172	15.45	8.85			
		Üniversite	88	15.94	8.78			
		Total	371	16.40	8.82			
BABA TUTUMU	Demokratik	İlkokul	72 39	55.65	18.50	3.33	.02	3>2
		Ortaokul	172	54.74	17.46			
		Lise	88	60.96	13.50			
		Üniversite	371	59.83	13.20			
		Total		59.01	15.11			
	Koruyucu / İstekçi	İlkokul	72 39	30.96	11.11	.61	.61	
		Ortaokul	172	33.28	9.11			
		Lise	88	31.76	7.68			
		Üniversite		31.66	8.03			
		Total	371	31.74	8.66			

	İlkokul	72	19.43	9.37			
	Ortaokul	39	20.82	10.30			
Otoriter	Lise	172	16.17	9.04	4.63	.003	2>3,4
	Üniversite	88	16.23	8.07			
	Total	371	17.30	9.16			

Çizelge 4.22'den hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları anne eğitim durumuna göre incelendiğinde; anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat baba tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlarda anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<.05$).

Anne baba tutumunda anne eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre demokratik baba tutumunda annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca otoriter baba tutumunda annesi ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir.

Çizelge 4.23. Üniversite Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

	Boyut	Grup	n	$\bar{x}$	ss	F	p	Fark
ANNE TUTUMU	Demokratik	İlkokul	36	59.78	12.39	.33	.81	
		Ortaokul	37	60.16	12.88			
		Lise	181	60.04	13.84			
		Üniversite	117	61.45	12.14			
		Total	371	60.47	13.05			
	Koruyucu / İstekçi	İlkokul	36	33.03	11.08	1.14	.33	
		Ortaokul	37	33.24	9.40			
		Lise	181	31.90	7.41			
		Üniversite	117	30.91	7.68			
		Total	371	31.83	8.13			
	Otoriter	İlkokul	36	18.86	7.13	2.20	.09	
		Ortaokul	37	18.51	8.41			
		Lise	181	16.10	9.43			
		Üniversite	117	15.44	8.27			
		Total	371	16.40	8.82			
BABA TUTUMU	Demokratik	İlkokul	36	55.39	18.60	2.46	.06	
		Ortaokul	37	54.95	17.68			
		Lise	181	59.12	14.90			
		Üniversite	117	61.23	12.96			
		Total	371	59.01	15.11			
	Koruyucu / İstekçi	İlkokul	36	32.36	13.74	.90	.44	
		Ortaokul	37	29.65	8.53			
		Lise	181	32.12	7.63			
		Üniversite	117	31.62	8.22			
		Total	371	31.74	8.66			

	İlkokul	36	21.53	10.35			
	Ortaokul	37	19.43	7.83			
Otoriter	Lise	181	16.74	9.44	4.11	.01	1>3,4
	Üniversite	117	16.21	8.33			
	Total	371	17.30	9.16			

Çizelge 4.23'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları baba eğitim durumuna göre incelendiğinde; anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik ve koruyucu/istekçi tutumlarda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>.05$). Fakat baba tutumuna ait otoriter tutumda baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<.05$).

Anne baba tutumunda baba eğitim durumuna göre meydana gelen farkın yönünü tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre otoriter baba tutumunda babası ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir.

4.7. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Çalışmanın amacı kapsamında üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu incelemede, pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

Çizelge 4.24. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişki

	EB	S	FS	D	Ö	SS	DAT	KİAT	OAT	DBT	KİBT	OBT
EB	1											
S	-.706**	1										
FS	-.725**	.938**	1									
D	-.505**	.851**	.692**	1								
Ö	-.692**	.960**	.883**	.769**	1							
SS	-.564**	.805**	.712**	.548**	.743**	1						
DAT	.600**	-.683**	-.683**	-.500**	-.675**	-.560**	1					
KİAT	-.511**	.541**	.559**	.403**	.506**	.445**	-.572**	1				
OAT	-.728**	.783**	.775**	.617**	.753**	.627**	-.826**	.762**	1			
DBT	.597**	-.674**	-.661**	-.534**	-.673**	-.499**	.757**	-.529**	-.741**	1		
KİBT	-.470**	.455**	.450**	.352**	.412**	.417**	-.452**	.657**	.561**	-.436**	1	
OBT	-.700**	.781**	.761**	.624**	.750**	.635**	-.660**	.622**	.831**	-.768**	.689**	1

EB: Empatik Beceriler; S: Saldırganlık (Toplam); FS: Fiziksel Saldırganlık; D: Düşmanlık; Ö:Öfke; SS: Sözel Saldırganlık; DAT: Demokratik Anne Tutumu; KİAT: Koruyucu / İstekçi Anne Tutumu; OAT: Otoriter Anne Tutumu; DBT: Demokratik Baba Tutumu; KİBT: Koruyucu / İstekçi Baba Tutumu; OBT: Otoriter Baba Tutumu

Çizelge 4.24'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile saldırganlık toplam puanı ve fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutları arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p<.05$).

Çizelge 4.24'ten hareketle, üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile demokratik anne ve baba tutumları arasında pozitif yönde; koruyucu/istekçi ve otoriter

anne baba tutumları arasında ise negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p<.05$).

Çizelge 4.25. Empatik Becerilerin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Bağımsız Değişkenler	B	S.H.	β	t	p
Fiziksel Saldırganlık	-1.23	.29	-.32	-4.22	.000
Düşmanlık	.71	.26	.14	2.77	.01
Öfke	-.83	.37	-.19	-2.22	.03
Sözel Saldırganlık	.09	.39	.01	.23	.82
Demokratik Anne Tutumu	-.27	.15	-.13	-1.81	.07
Koruyucu/İstekçi Anne Tutumu	.53	.21	.15	2.54	.01
Otoriter Anne Tutumu	-1.65	.32	-.52	-5.12	.000
Demokratik Baba Tutumu	.10	.12	.05	.87	.39
Koruyucu/İstekçi Baba Tutumu	-.41	.18	-.13	-2.26	.02
Otoriter Baba Tutumu	-.10	.28	-.03	-.35	.73
R=.79; R ² =.62; Δ R ² =.61; F _(10,360) =58.82; p=.000					

Çizelge 4.25'ten hareketle, üniversite öğrencilerinde saldırganlık ve anne baba tutumlarının empatik beceriler üzerindeki etkisine yönelik kurulan model anlamlıdır ($p<.05$). Bu kapsamda, çalışmanın bağımsız değişkenleri bir bütün olarak empatik becerileri yordamaktadır. Ayrıca, çalışmanın bağımsız değişkenleri empatik beceriler varyansının %61'ini açıklamaktadır.

Çizelge 4.25'ten hareketle, fiziksel saldırganlık, düşmanlık, koruyucu/istekçi anne tutumu, öfke, otoriter anne tutumu ve koruyucu/istekçi baba tutumunun empatik becerileri yordadığı tespit edilmiştir ($p<.05$). Fakat sözel saldırganlık, demokratik anne tutumu, demokratik baba tutumu ve otoriter baba tutumunun ise empatik becerileri yordamadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir. Benzer nitelikli çalışmalar incelendiğinde; üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan

ebeveyn tutumları arasındaki değişkenlerinin birlikte incelendiği bir çalışmanın halihazırda bulunmadığı saptanmıştır. Dolayısıyla, benzer konularda yürütülen çalışmaların literatür için yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, çalışma sürecinde ulaşılan her sonucun ileride bu konuda araştırma planlayacak araştırmacılara yol göstereceği tahmin edilmektedir. Ayrıca bu çalışma, literatürdeki araştırmaları zenginleştirmesi ve çeşitlendirmesi bakımından önem arz etmektedir.

5.1. Saldırganlık Düzeyine Yönelik Sonuçların Tartışılması

Çalışma amaçları kapsamında, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri çeşitli sosyodemografik değişkenlere dayalı olarak incelenmiştir. Yapılan incelemelerde, ele alınan ilk değişken cinsiyettir. Cinsiyet kapsamında elde edilen sonuçlar incelendiğinde, toplam puan ile fiziksel saldırganlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında cinsiyet bağlamında anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Bu kapsamda, kadın ve erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyleri bakımından birbirlerine denk olduğu söylenebilir. Fakat bu doğrultuda elde edilen bir diğer sonuç incelendiğinde, düşmanlık boyutunun kadınlar lehine farklılık gösterdiği saptanmıştır. Saldırganlık üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, pek çok araştırmada erkekler lehine anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu duruma sebep olarak da erkeklerin şiddete daha yatkın olması gösterilmiştir. Örneğin; Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın (2010) tarafından ergen bireyler üzerine yürütülen araştırmada erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğu tespit edilmiştir. Şahin ve Korkut-Owen (2009) lise öğrencilerinin katılımı ile yürüttüğü araştırmada ve Çelik ve Kocabıyık (2014)'ın çalışmalarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Dolayısıyla, literatürdeki araştırmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde saldırganlık düzeyinin erkeklerde daha yüksek olması beklenmektedir. Bu çalışma kapsamında saldırganlık düzeyinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermemesinin sebebi de katılımcıların eğitim durumlarından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü bu çalışma, üniversite öğrenimi gören erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kadınlara göre farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin yaş grubuna göre incelenmesinde, bazı boyutlarda anlamlı değişiklikler saptanmıştır. Buna göre, toplam puan ile öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunmazken fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında 20 yaş ve altında yer alan üniversite öğrencilerinin puanı 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanlarından

anlamalı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Bu durumun ana sebebi yaş grubu yükseldikçe gelişen olgunluk düzeyi olabilir. Pek çok genç duygularını kontrol edemeyip ani ve saldırganca hareket edebilmektedir. Fakat artan yaş ile gelen olgunluk katılımcıların saldırganlık düzeylerini azaltmış olabilir. Fakat, katılımcıların saldırganlık düzeyine ait toplam puanda anlamalı bir fark bulunamaması dikkate alınması gereken ana sonuçtur. İlgili çalışmalar incelendiğinde, bu sonuçların pek çok araştırmada desteklendiği belirlenmiştir. Örneğin; Bostancı, Oda, Şebin ve Erail (2017)'in araştırmasında, katılımcıların saldırganlık düzeylerinde yaş grubu bağlamında anlamalı bir sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Erşan, Doğan ve Doğan (2009)'ın çalışmasında da beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde hem bu çalışma hem de Erşan, Doğan ve Doğan (2009)'ın çalışmasında olduğu gibi yaş grubu kapsamında anlamalı değişiklikler olmadığı sonucu edinilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin eğitim durumuna göre incelenmesinde, toplam puan ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutlarında anlamalı düzeyde fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Saldırganlık üzerine yürütülen çalışmalar incelendiğinde, her araştırmanın farklı sonuçlara ulaştığı saptanmıştır. Örneğin; Akpınar (2010)'ın yürüttüğü çalışmada katılımcıların saldırganlık düzeyleri eğitim durumu değişkeninden etkilenmezken Aksoy (2017)'un çalışan bireyler üzerine yürüttüğü araştırmada ise çeşitli anlamalı sonuçlar elde edilmiştir. Dolayısıyla yapılan bu çalışma, Aksoy (2017)'un çalışmasıyla zıtlık oluşturmakta ve Akpınar (2010)'ın araştırması ile paralellik göstermektedir.

Çalışma sonunda, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin öğrenim görülen üniversite türüne göre değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Buna göre devlet üniversitelerinde öğrenim gören katılımcıların saldırganlık düzeyi vakıf üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinden yüksektir. İlgili çalışmalar değerlendirildiğinde, halihazırda saldırganlık ile üniversite türü arasında bağ kuran çalışmanın mevcut olmadığı sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla, çalışmanın saldırganlık ve üniversite türüne yönelik ulaştığı sonuçlar bir açığı kapatır niteliktedir.

Anne ve baba eğitim durumunun saldırganlık üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, ilgili değişkenlere dayalı anlamalı sonuçların elde edildiği tespit edilmiştir. Örneğin;

toplam puan ile fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında annesi ilkököl ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından ve öfke boyutunda ise annesi ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Ayrıca, toplam puanda babası ilkököl ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından, fiziksel saldırganlık boyutunda babası ilkököl mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından, düşmanlık boyutunda babası ilkököl ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından ve öfke boyutunda ise babası ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Anne ve baba eğitim durumu üzerine ulaşılan sonuçlar bir bütün olarak incelendiğinde, annenin veya babanın eğitim düzeyinin düşük olması, çocuklarının saldırganlık düzeyini yükseltmektedir. Bu sonuç, eğitim durumu değişkeni kapsamında ulaşılan sonuçlara benzemektedir. Çünkü anne veya babanın eğitim durumunun yükselmesi çocuklarında saldırganlık düzeyinin düşmesini sağlamaktadır. Yıldız ve Erci (2011)'nin çalışmasında da anne ve baba eğitim durumunun çocukların yetiştirilmesinde önemli bir pay sahibi olduğu belirtilmiştir. Yıldız ve Erci (2011)'ye göre anne ve baba eğitim durumu, güvenli bir aile ortamının oluşturulması ve çocuklardaki saldırganlık davranışının engellenmesinde pay sahibidir.

5.2. Empatik Beceri Düzeyine Yönelik Sonuçların Tartışılması

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri demografik değişkenlere dayalı incelenmiştir. Bu incelemelerde, göz önünde bulundurulacak ilk değişken cinsiyettir. Cinsiyet kapsamında elde edilen sonuçlar incelendiğinde, empatik beceri puanlarında fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda kadın ve erkeklerin empatik beceri kapsamında birbirlerine denk olduklarını söylemek mümkündür. Empati üzerine yürütülen araştırmalar incelendiğinde, Yıldız (2019) tarafından yapılan araştırmada bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşıldığı belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinde empatik beceri düzeyleri yaş grubuna göre incelendiğinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Buna sonuca göre, 26-30 yaş

grubundaki üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durumun sebebi yaş grubunun artmasıyla beraber gelen deneyim olabilir. Genç kişilere göre gerçek hayata yönelik daha fazla olay veya durum deneyimleyen, çok daha fazla kişi tanıyan 26-30 yaş grubunun bu durumla paralel olarak empatik becerileri de yükselmiş olabilir. Şen, Taşkın-Yılmaz ve Demirkaya (2012) tarafından yapılan çalışmada da yaş grubuna bağlı olarak empatik becerilerin değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Şen, Taşkın-Yılmaz ve Demirkaya (2012)'nin çalışmasında da bu çalışmayla paralel olarak ileri yaş gruplarına ait empatik beceriler, genç yaşlara göre daha yüksek tespit edilmiştir.

Çalışma sonunda, empatik becerilerin tıpkı yaş grubunda olduğu gibi eğitim durumuna bağlı olarak da farklılık gösterdiği sonucu edinilmiştir. Buna göre yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ön lisans ve lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu kapsamda, öğrenim düzeyi arttıkça empatik becerilerin yükseldiğini söylemek mümkündür. Şen, Taşkın-Yılmaz ve Demirkaya (2012)'nin çalışmasında da empatik becerilerin eğitim düzeyi ile orantılı olarak yükselmesinin tespit edilmesi, her iki araştırmanın ortak bir diğer sonucudur. Ayrıca, Özcan (2016)'ın yaptığı çalışmada da bu yönde sonuçlar elde edilmiştir.

Çalışma sonunda, üniversite öğrencilerinin empatik becerilerinin öğrenim görülen üniversite türüne göre değişiklik göstermediği saptanmıştır. Buna göre devlet üniversitelerinde ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin empatik becerileri benzer özellikler göstermektedir. Bu konu kapsamında yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, halihazırda empatik beceriler ile üniversite türü arasında bağ kuran çalışmanın mevcut olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, çalışmanın empatik beceriler ve üniversite türüne yönelik ulaştığı sonuçlar literatüre zenginlik kazandırmaktadır.

Empatik beceriler ve anne eğitim durumu arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, anne eğitim durumunun yükseldikçe empatik becerilerin de yükseldiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda, annesi lise ve mezunu olan üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu

durumun sebebi annenin eğitim düzeyinin yükseldikçe çocuk yetiştirme tarzının daha bilinçli olması olabilir. Küçük yaşlardan itibaren empati kurmayı öğretilen çocukların empatik becerileri de bu minvalde yükselebilir. Baba eğitim durumuna göre empatik becerilerin anlamlı değişiklik göstermemesi de bununla ilgili olabilir. Çünkü, çocuklar genel olarak anne kontrolünde büyümekte ve babaları ile nispeten daha az vakit geçirmektedirler. Bu durum da baba eğitim durumunun empatik becerilere etki etmemesinin sebebini açıklar niteliktedir. Nitekim Çetin ve Güngör-Aytar (2012)'ın çalışması da bu sonucu desteklemektedir. Çetin ve Güngör-Aytar (2012)'ın çalışmasında bu çalışmada olduğu gibi empatik becerilerin anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ama baba eğitim durumu bağlamında anlamlı bir değişiklik göstermediği saptanmıştır. Dolayısıyla, çalışmanın empatik beceriler ile anne ve baba eğitim durumu üzerine elde ettiği sonuçlar önceki çalışmalar ile uyumludur.

5.3. Anne Baba Tutumuna Sonuçların Tartışılması

Çalışma amaçları kapsamında, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları çeşitli sosyodemografik değişkenlere dayalı olarak incelenmiştir. Yapılan incelemelerde, ele alınan ilk değişken cinsiyettir. Cinsiyet kapsamında elde edilen sonuçlar incelendiğinde, anne baba tutumlarının bu değişkenden etkilenmediği saptanmıştır. Dolayısıyla kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlarının denk olduğunu söylemek mümkündür. Literatürdeki çalışmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, anne baba tutumlarının bir veya birkaçının cinsiyet bağlamında değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) ve İkiz ve Öztürk-Samur (2016)'un anne baba tutumları üzerine yaptığı araştırmalar buna örnek verilebilir. Dolayısıyla çalışmanın anne baba tutumları ve cinsiyet üzerine elde ettiği sonuçlar, literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Çalışma sonunda, yaş grubunun anne baba tutumlarında anlamlı değişikliklere sebebiyet verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin; demokratik anne ve demokratik baba tutumunda 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanı 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinin puanından, koruyucu/istekçi anne tutumu ve otoriter baba tutumunda 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinin puanı 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanından ve otoriter anne tutumunda 21-25 yaş grubundaki

üniversite öğrencilerinin puanı 20 yaş ve altındaki ve 26-30 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu edinilmiştir. Fakat anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlarda yaş grubuna göre anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Yıldız ve Erci (2011)'nin araştırması ile İnci ve Deniz (2015)'in araştırması anne baba tutumlarına yönelik elde ettiği sonuçlar ile bu çalışmayla uyumluluk göstermektedir.

Eğitim durumu ve anne baba tutumları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, koruyucu/istekçi anne tutumu ile otoriter baba tutumunda ön lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanı yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanından ve koruyucu/istekçi baba tutumunda ön lisans ve lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanı yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksek olarak belirlenmiştir. Fakat anne tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlar ve baba tutumuna ait demokratik tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Demokratik tutumların hem anne tutumunda hem de baba tutumunda eğitim durumuna göre anlamlı fark göstermemesi dikkat çekmektedir. Bu durumun sebebi demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının eğitimlerini desteklemesi olabilir.

Üniversite öğrencilerinin anne baba tutumları üniversite türüne göre incelendiğinde; anne ve baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamazken demokratik anne ve baba tutumunda vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler lehine ve otoriter tutumda ise devlet üniversitelerinde öğrenim gören üniversite öğrencileri lehine anlamlı fark olduğu sonucu elde edilmiştir. Anne baba tutumları üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, üniversite türü değişkeninin pek çok çalışmacı tarafından ihmal edildiği ve yeterince araştırılmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın üniversite türü ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiye yönelik ulaştığı sonuçlar önemlidir.

Çalışma sonunda, anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Anne eğitim durumu değişkeni bağlamında elde edilen bir diğer sonuç, baba tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlarda anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmasıdır. Buna göre demokratik baba tutumunda annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi ortaokul

mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanından ve otoriter baba tutumunda annesi ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca baba eğitim durumuna yönelik sonuçlar incelendiğinde, anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik ve koruyucu/istekçi tutumlarda baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Baba eğitim durumu değişkeni bağlamında elde edilen bir diğer sonuç, baba tutumuna ait otoriter tutumda baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde fark bulunmasıdır. Buna göre otoriter baba tutumunda babası ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Anne baba tutumları üzerine çalışılan çalışmalar değerlendirildiğinde, bu sonuçların başka çalışmalarca sıkça doğrulandığı belirlenmiştir. Örneğin; Akçalı (2019) anne eğitim durumu üzerine ulaştığı sonuçlar ve Eni (2017), Şahin (2005) ve Karaman (2020) ise baba eğitim durumu üzerine ulaştığı sonuçlar ile bu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

5.4. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçların Tartışılması

Çalışma kapsamında, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiler ele alınmıştır. Yapılan analizlerin ardından üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile saldırganlık toplam puanı ve fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutları arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca, empatik becerileri ile demokratik anne ve baba tutumları arasında pozitif yönde; koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumları arasında ise negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bir diğer sonuç, saldırganlık ile anne baba tutumlarının bir bütün olarak empatik becerileri yordamasıdır. Bu bağlamda, fiziksel saldırganlık, düşmanlık, koruyucu/istekçi anne tutumu, öfke, otoriter anne tutumu ve koruyucu/istekçi baba tutumunun empatik becerileri yordarken sözel saldırganlık, demokratik anne tutumu, demokratik baba tutumu ve otoriter baba tutumunun ise empatik becerileri yordamadığı bulunmuştur.

Saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar incelendiğinde, bu 3 değişkenin üniversite öğrencileri kapsamında bir arada yer aldığı bir çalışma bulunamamıştır. İlgili çalışmalarda bu değişkenlerin bir veya iki tanesi ele alınmıştır. Bu 3 değişkenin ele alındığı çalışmalar ise farklı örneklem gruplarında çalışması ile bu çalışmadan ayrılmaktadır. Nitekim bu çalışmaya en yakın çalışma, Eren (2018)'in lise öğrencileri üzerine yürüttüğü çalışmadır. Eren (2018)'in çalışmasında da bu çalışmaya benzer olarak saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve bu çalışma ile örtüşen sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin; her iki çalışmada da koruyucu/istekçi anne ve baba tutumunun saldırganlık ile doğru orantılı olduğu sonucu saptanmıştır. Ayrıca, Parsak ve Kuzucu (2020)'nin araştırmasında da saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasında benzer ilişkiler tespit edilmiştir. Ek olarak, bu çalışmaya benzer olarak anne ve baba tutumlarının empatik becerileri yordadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çalışmanın üniversite öğrencileri katılımı ile ortaya koyduğu saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki sonuçları literatür ile uyumludur.

6. SONUÇ

Bu çalışmanın ana amacı, üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın alt amaçları ise üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarının demografik değişkenlere göre değerlendirilmesidir. Bu bağlamda çalışma sürecinde ulaşılan sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

6.1. Saldırganlık Düzeylerine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

Çalışma amaçları bağlamında saldırganlık düzeyine ilişkin yapılan ilk inceleme üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde cinsiyete göre yapılan kıyaslamadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde cinsiyete dayalı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, saldırganlık düzeyinin toplam puanında ve fiziksel saldırganlık,

öfke ile sözel saldırganlık boyutlarında kadın ve erkeklerin denk puan aldıkları belirlenmiştir. Fakat düşmanlık boyutunda kadınlar lehine anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri yaş grubuna dayalı incelendiğinde, cinsiyet değişkeninde olduğu gibi saldırganlık toplam puanının yaş grubunda da anlamlı değişiklik göstermediği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, öfke sözel saldırganlık boyutlarında da yaş grubuna bağlı olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Fakat fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında 20 yaş ve altında yer alan üniversite öğrencilerinin puanı 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir.

Çalışma amacı kapsamında, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri eğitim durumuna göre değerlendirilmiştir. Yapılan analizlerin ardından saldırganlık düzeyinin eğitim durumu bağlamında farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin saldırganlık düzeyine ilişkin toplam puanları ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutları birbirine denktir.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üniversite türüne dayalı incelendiğinde, devlet üniversitesinde okuyan öğrenciler lehine anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, devlet üniversitesinde okuyan üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyine ilişkin toplam puanları ile fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutları vakıf üniversitesi öğrenim görenlerin puanından daha yüksektir.

Anne eğitim durumuna göre yapılan incelemelerde, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde anlamlı değişiklikler olduğu sonucu saptanmıştır. Buna göre; toplam puan ile fiziksel saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında annesi ilköğretim ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından ve öfke boyutunda ise annesi ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı annesi lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Fakat sözel saldırganlık boyutunda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır.

Baba eğitim durumuna göre yapılan incelemelerde de anne eğitim durumunda olduğu gibi üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinde anlamlı değişiklikler

olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna göre; toplam puanda babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından, fiziksel saldırganlık boyutunda babası ilkokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından, düşmanlık boyutunda babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından ve öfke boyutunda ise babası ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanı babası lise mezunu olan üniversite öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek tespit edilmiştir. Fakat sözel saldırganlık boyutunda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır.

6.2. Empatik Beceri Düzeyine Yönelik Sonuçlar

Çalışma amaçları bağlamında empatik beceri düzeyine ilişkin yapılan ilk inceleme üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinde cinsiyete göre yapılan kıyaslamadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin cinsiyete dayalı farklılık olmadığına yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri birbirlerine denktir.

Çalışma verileri analiz edildiğinde, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinde yaş grubunun anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, 26-30 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Çalışma bulguları değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinde eğitim durumunun anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna elde edilmiştir. Buna göre, yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ön lisans ve lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Üniversite türüne göre yapılan analizlerde, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin farklılık göstermediğine yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri birbirlerine denktir.

Çalışma sonunda, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinde anne eğitim durumunun anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, annesi lise ve mezunu olan üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan üniversite öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Baba eğitim durumuna göre yapılan analizlerde, üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin farklılık göstermediğine yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda babası ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri benzer özelliktedir.

6.3. Anne Baba Tutumuna Yönelik Sonuçlar

Çalışma amaçları bağlamında anne baba tutumuna ilişkin yapılan ilk inceleme üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarında cinsiyete göre yapılan kıyaslamadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarında cinsiyete dayalı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, hem anne tutumunda hem de baba tutumunda demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar cinsiyete göre benzerdir.

Çalışmanın bulgularından hareketle, üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarında yaş grubuna dayalı çeşitli farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre, demokratik anne ve demokratik baba tutumunda 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanı 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinin puanından, koruyucu/istekçi anne tutumu ve otoriter baba tutumunda 20 yaş ve altındaki üniversite öğrencilerinin puanı 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanından ve otoriter anne tutumunda 21-25 yaş grubundaki üniversite öğrencilerinin puanı 20 yaş ve altındaki ve 26-30 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Fakat baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır.

Çalışma verileri analiz edildiğinde, anne baba tutumlarında eğitim durumuna göre çeşitli farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre, koruyucu/istekçi anne tutumu ile otoriter baba tutumunda ön lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanı yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanından ve koruyucu/istekçi baba tutumunda ön lisans ve lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanı yüksek lisans öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin puanından

anlamalı düzeyde yüksektir. Fakat anne tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlar ve baba tutumuna ait demokratik tutumda eēitim durumu baēlamında anlamalı düzeyde fark bulunamamıştır.

Çalışma sonunda, niversite ērencilerinin anne ve baba tutumları niversite türüne göre incelendiēinde; demokratik anne ve baba tutumunda vakıf niversitesinde ērenim gören ērenciler lehine ve otoriter tutumda ise devlet üniversitelerinde ērenim gören niversite ērencileri lehine anlamalı fark olduēu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat anne ve baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda niversite türüne göre anlamalı düzeyde fark elde edilememiştir.

Çalışma kapsamında, anne baba tutumları anne eēitim durumu deēişkeni baēlamında deēerlendirilmiştir. Çalışma sonunda, anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait koruyucu/istekçi tutumda anne eēitim durumuna göre anlamalı düzeyde fark bulunamamıştır. Anne eēitim durumu deēişkeni baēlamında elde edilen bir diēer sonuē, baba tutumuna ait demokratik ve otoriter tutumlarda anne eēitim durumuna göre anlamalı düzeyde fark bulunmasıdır. Buna göre demokratik baba tutumunda annesi lise mezunu olan niversite ērencilerinin puanı annesi ortaokul mezunu olan niversite ērencilerinin puanından ve otoriter baba tutumunda annesi ortaokul mezunu olan niversite ērencilerinin puanı annesi lise ve niversite mezunu olan niversite ērencilerinin puanından anlamalı düzeyde yüksektir.

Çalışma verilerinin analizinde, anne baba tutumları baba eēitim durumu deēişkeni baēlamında incelenmiştir. Çalışma sonunda, anne tutumuna ait demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter tutumlar ile baba tutumuna ait demokratik ve koruyucu/istekçi tutumlarda baba eēitim durumuna göre anlamalı düzeyde fark bulunamamıştır. Baba eēitim durumu deēişkeni baēlamında elde edilen bir diēer sonuē, baba tutumuna ait otoriter tutumda baba eēitim durumuna göre anlamalı düzeyde fark bulunmasıdır. Buna göre otoriter baba tutumunda babası ortaokul mezunu olan niversite ērencilerinin puanı babası lise ve niversite mezunu olan niversite ērencilerinin puanından anlamalı düzeyde yüksek olduēu sonucu elde edilmiştir.

6.4. Saldırganlık, Empatik Beceri ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Çalışma kapsamında, üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiler ele alınmıştır. Yapılan analizlerin ardından üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile saldırganlık toplam puanı ve fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık boyutları arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre, üniversite öğrencilerinde empatik beceriler ile saldırganlık arasında ters orantı mevcuttur. Dolayısıyla ilgili puanlardan biri artış gösterirken diğeri azalmaktadır.

Çalışma sonunda, üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ile demokratik anne ve baba tutumları arasında pozitif yönde; koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumları arasında ise negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre, üniversite öğrencilerinde empatik beceriler ile ebeveynlere ilişkin demokratik tutum arasında doğru ve koruyucu/istekçi ile otoriter tutum arasında ise ters orantı mevcuttur.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, empatik beceri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bir diğ er sonuç, değişkenler arasında kurulan modelin anlamlı olmasıdır. Bu kapsamda, saldırganlık ile anne baba tutumlarının bir bütün olarak empatik becerileri yordadığı sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca, fiziksel saldırganlık, düşmanlık, koruyucu/istekçi anne tutumu, öfke, otoriter anne tutumu ve koruyucu/istekçi baba tutumunun empatik becerileri yordadığı; sözel saldırganlık, demokratik anne tutumu, demokratik baba tutumu ve otoriter baba tutumunun ise empatik becerileri yordamadığı sonucu elde edilmiştir.

7. ÖNERİLER

Bu çalışmanın konusu, üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Benzer konularda yürütülecek çalışmalara bu çalışma kapsamında verilecek öneriler şunlardır:

1. Bu çalışmaya ait bağımlı değişkenler; saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları şeklindedir. Benzer şekilde tasarlanacak çalışmalarda, bu 3 ana değişkene ilaveten farklı değişkenler de eklenebilir. Bu sayede, daha önce tespit edilmemiş korelasyonel ilişkiler ortaya koyulabilir.
2. Bu çalışmanın evreni, üniversite öğrencileridir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda, lise öğrencileri, genç yetişkinler, Z kuşağı vb. gibi farklı evrenler üzerinde çalışılabilir.
3. Bu çalışma, 384 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kalabalık gruplar ile yürütülen çalışmaların güvenilirlik bakımından daha avantajlı olacağı göz önüne alındığında, ileride yapılacak çalışmalara daha büyük katılımcı grupları önerilebilir.
4. Bu çalışma, tarama modelinde kurgulanmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda deneme modeli de düşünülebilir. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumları üzerinde etkisi olan bağımsız değişkenlere ilişkin detaylı çıkarımlar yapılabilir.
5. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde saldırganlık, empatik beceri ve algılanan ebeveyn tutumlarına ait nicel tipte veri toplanmıştır. Benzer çalışmalarda nicel verilere ek olarak, nitel veriler de toplanabilir.

8. KAYNAKLAR

Adıgüzel, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Empatik Eğilim, Duyguları İfade Etme ve Öz Anlayış Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, (Danışman: Doç. Dr. Coşkun Arslan).

Akçalı, A. H. (2019). Ergenlerin Algıladıkları Helikopter Ebeveyn Tutumları İle Yalnızlık Düzeyinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akpınar, F. (2010). Borderline Kişilik Bozukluğu Olan Bireylerin Öfke Tarzları Ve Saldırganlık Davranışı Üzerine Bir İnceleme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aksoy, K. (2017). Çalışanların Fiziksel Aktivite Düzeyi ile Saldırganlık Düzeyi Arasındaki İlişki: Afyonkarahisar'da Bir Uygulama. Türkiye Spor Bilimleri Dergisi, 1(1), 21-30.

Altın, M. O. (2017). Amatör Düzeyde Futbol Oynayan Sporcuların Bilişsel Duygu Düzenleme ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kuntay Arcan).

Alver, B. (2003). Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler. Atartürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, (Danışman: Prof. Dr. Nihal Ören).

Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M., & Gündüz, O. (2012). Sosyal Psikoloji. Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde Saldırganlık Ve Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi. İlköğretim Online (elektronik), 9(1), 379-388.

Atkinson, R. L., Smith, E. E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B., Bem, D. J., & Maren, S. (2015). Psikolojiye Giriş. Arkadaş Yayınevi, Ankara.

Aydın, B. (2002). Gelişim Psikolojisi. 3. Baskı. SFN Yayınları, İstanbul.

Aydoğdu, F., Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 0-0.

Bakırcıoğlu, R. (2016). Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü. 2. Baskı. Anı Yayıncılık, Ankara.

Bakırcıoğlu, R. (2006). Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü. Anı Yayıncılık, Ankara.

Barrett-Lennard, G. T. (1981). The Empathy Cycle: Refinement of a Nuclear Concept. Journal of Counseling Psychology, 28(2), 91-100. doi:10.1037/0022-0167.28.2.91

Batson, C. D., Fultz, J., & Schoenrade, P. A. (1987). Distress and Empathy: Two Qualitatively Distinct Vicarious Emotions with Different Motivational Consequences. Journal of Personality, 55(1), 19-39. doi:10.1111/j.1467-6494.1987.tb00426.x

Baumrind, D. (1966). Effects Of Authoritative Parental Control On Child Behavior. *Child Development*, 37(4), 887. doi:10.2307/1126611

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1, Pt.2), 1–103. doi:10.1037/h0030372

Baumrind, D. (1972). An Exploratory Study Of Socialization Effects On Black Children: Some Black-White Comparisons. *Child Development*, 43(1), 261. doi:10.2307/1127891

Baumrind, D. (1991). The Influence Of Parenting Style On Adolescent Competence And Substance Use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95. doi:10.1177/0272431691111004

Berkowitz, L. (1988). Frustrations, Appraisals, And Aversively Stimulated Aggression. *Aggressive Behavior*, 14(1), 3–11. doi:10.1002/1098-2337(1988)14:1<3::aid-ab2480140103>3.0.co;2-f

Bilgin N. (1991). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir.

Bostancı, Ö., Barış, O. D. A., Şebin, K., & Erail, S. (2017). 11–13 Yaş Öğrencilerin Spor Yapma Durumlarına Göre İyimserlik İle Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 205-217.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. (Çev: İnan Deniz Erguvan). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 63(3), 452–459. doi:10.1037/0022-3514.63.3.452

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cüceloğlu D. (2006). *İnsan ve Davranışı*. 14. Baskı. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çelik, H., & Kocabıyık, O. O. (2014). Genç Yetişkinlerin Saldırganlık İfade Biçimlerinin Cinsiyet Ve Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzları Bağlamında İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 139-155.

Çelik H. (2006). *Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri, Bağlanma Tarzları ve Kişilerarası Şemaların İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. Betül Aydın).

Çelik, E. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Aysel Çağdaş).

Dabbs Jr, J. M., Carr, T. S., Frady, R. L., & Riad, J. K. (1995). Testosterone, Crime, And Misbehavior Among 692 Male Prison İnmates. *Personality and İndividual Differences*, 18(5), 627-633.

Dabbs Jr, J. M., Ruback, R. B., Frady, R. L., Hopper, C. H., & Sgoutas, D. S. (1988). Saliva Testosterone And Criminal Violence Among Women. *Personality And İndividual Differences*, 9(2), 269-275.

Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting Style As Context: An İntegrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.

Davidson, R. J., Putnam, K. M., & Larson, C. L. (2000). Dysfunction In The Neural Circuitry Of Emotion Regulation A Possible Prelude To Violence. *Science*, 289(5479), 591594.

Davis, C. M. (1990). What Is Empathy, And Can Empathy Be Taught?. *Physical Therapy*, 70(11), 707-711.

Demir-Karabulut, E. (2007). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETO). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gül Şendil).

Dizman, H. (2003). Anne Babası ile Yaşayan ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç.Dr. Figen Gürsoy).

Dökmen, Ü. (1987). Empati Kurma Becerisi ile Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1), 183-207.

Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155-190.

Dökmen, Ü. (2004). İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Dursun, A. (2010). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Yrd. Doç. Dr. Günseli Girgin).

Eker, H. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Duyarlılık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, (Danışman: Yrd. Doç Dr.Mehmet Kaya).

Elliott, R., Bohart, A. C., Watson, J. C., & Greenberg, L. S. (2011). Empathy, *Psychotherapy*, 48(1), 43-49. doi:10.1037/a0022187

Eni, B. (2017). Lise Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erdoğan B. (2017). Yetişkinlerde Mutluluğun Merhamet ve Saldırganlıkla İlişkisinin İncelenmesi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Doç. Dr. Tayfun Doğan).

Erdoğan, Ö., & Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık Ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1), 51-72.

Eren M. (2018). Disiplin Cezası Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Empati Becerisi ve Anne-Baba Tutumları Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Güzin Mukaddes Sevinçer).

Eroğlu, N. (1995). Empatik Eğilimi Düzeyleri Farklı Annelerin Çocuklarının Uyum ve Başarı Düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Erşan, E., Dogan, O., & Doğan, S. (2009). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyodemografik Açından Değerlendirilmesi. Cumhuriyet Medical Journal (CMJ), 31(3), 231-238.

Fromm, E. (2006). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri Şiddet ve Saldırganlık Üzerine Bir İnceleme. Say Yayınları, Ankara.

Geçtan, E. (1989). Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. Remzi Kitabevi, İstanbul.

George, D. & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference. Boston: Pearson.

Hackney, H. (1978). The Evolution Of Empathy. The Personnel and Guidance Journal, 57(1), 35–38. doi:10.1002/j.2164-4918.1978.tb05091.x

Hasta D., Güler M. E., (2013). Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013, 4(1), DOI:10.1501/sbeder_0000000051

İkiz, F. E. (2006). Danışma Becerileri Eğitiminin Danışmanların Empatik Eğilim, Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışman Prof. Dr. Rengin AKBOY).

İkiz, S. & Öztürk-Samur, A. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(55), 159-175.

İnci, M. A., & Deniz, Ü. (2015). Baba Tutumları İle Çocuğun Yaşı, Cinsiyeti, Doğum Sırası Ve Kardeş Sayısı Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2).

Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. 16. Baskı. Evrim Yayınevi, İstanbul.

Kahn, E., & Rachman, A. W. (2000). Carl Rogers and Heinz Kohut: A Historical Perspective. *Psychoanalytic Psychology*, 17(2), 294–312. doi:10.1037/0736-9735.17.2.294

Kalisch, B. J. (1973). What is Empathy? *The American Journal of Nursing*, 73(9), 1548. doi:10.2307/3422614

Karaman, E. (2020). 10-18 Yaş Grubu Çocukların Anne Ve Babalarının Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi (İstanbul üç ilçe örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, M. (1988). Üniversite Öğrencilerinin Benlik Tasarımı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik Ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.

Kılıçarslan, S. (2009). İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, (Danışman: Doç. Dr. Meral Kılıç Atıcı).

Kılıççı, Y. (1992). *Okulda Ruh Sağlığı*. Şafak Matbaacılık. Ankara.

Kul, S. (2014). Uygun İstatistiksel Test Seçim Kılavuzu/Guideline For Suitable Statistical Test Selection. *Plevra Bülteni*, 8(2), 26-29.

Kuzgun, Y. & Bacanlı, F. (eds.), (2017). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi*. Nobel Yayıncılık. Ankara.

Lore, R. K., & Schultz, L. A. (1993). Control of Human Aggression: A Comparative Perspective. *American Psychologist*, 48(1), 16–25. <https://doi.org/10.1037/0003066X.48.1.16>

Lorenz, K. (2002). *''On Aggression''* Psychology Press. (Çev. Wilson , M. K. & Huxley J.) Routledge Classics, London.

Özgür, G., Yörükoğlu, G., & Baysan Arabacı, L. (2011). Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri Ve Etkileyen Faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.

Özcan, Z. (2016). Empati ve Dindarlık Arasındaki İlişki. *Itobiad: Journal of the Human Social Science Researches*, 5(8), 2758-2781.

Parsak, B., & Kuzucu, Y. (2020). Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Saldırganlık arasındaki ilişkide Çocukların Empati ve Sosyal Becerilerinin Rolü. *Humanistic Perspective*, 2(3), 347-374.

Rogers, C. R. (1975). Empathic: an unappreciated way of being. *The Counseling Psychologist*, 5(2), 2–10. doi:10.1177/001100007500500202

Rogers, C. R., & Akkoyun, F. (1983). Empatik Olmak, Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 103-124.

Semerci, B. (2015). Birlikte Büyütelim. Alfa Yayıncılık, İstanbul.

Senemoğlu, N. (2009). Gelişim ve Öğrenme. Pegem Akademi, Ankara.

Şahin, B. (2005). Türk Üniversite Öğrencilerinin Çıkma Ve Evlilik Öncesi Cinsel Davranışlarla İlgili Algıladıkları Ebeveyn Tutumları: Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Ve Ebeveynlerin Evli Olup Olmamasının Rolü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şahin, E., & Korkut-Owen, F. (2009). Psikolojik İhtiyaçları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(32), 64-74.

Şen, H. T., Yılmaz, F. T., Ünüvar, Ö. P., & Demirkaya, F. (2012). Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Empatik Beceri Düzeyleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 3(1), 6-12.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. (6th Edition). Boston: Pearson.

Tiryaki, Ş. (1996). Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Takım Ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme. *Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu*, 10-12.

Tutar, H. (2016). Sosyal Psikoloji. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Tuzgöl, M. (1998). Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, (Danışman: Doç. Dr. Figan Korkut).

Türkçapar, M. H. (2018). Bilişsel Davranışçı Terapi Temel İlkeler ve Uygulama. 2. Baskı. Epsilon Yayınları, İstanbul.

Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Uygun, E. (2006). Psikiyatri Servisinde Çalışan Hemşirelerin Empati Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Yasemin Kutlu)

Yalçıntaş, M. (2019). Fen Bilimleri Öğretiminde Kuantum Öğrenme Modeli Kullanmanın İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Merak, Kaygı, Özyeterlik ve Başarı Düzeylerine Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yavuzer, H. (1994). Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (1995). Anne-Baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2008). Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul

Yıldız, E., & Erci, B. (2011). Anne Baba Tutumları İle Adölesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(3), 6-11.

Yıldız, İ. (2019). Hemşirelerin Empati Becerilerinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, A. (1999). Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar Ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Yazıları, 1(3), 99-118.

Yılmaz, A., (1999).Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Yazıları. 3(1). 99-118.

Yörükoğlu, A. (1978). Çocuk Ruh Sağlığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

T.C. Resmi Gazete. Hemşirelik Kanunu. 2.5.2007. Sayı:26510, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

9. EKLER

EK 1: Sosyo-Demografik Bilgi Formu

EK 2: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

EK 3: Empatik Beceri Ölçeği B Formu (EBÖ-B)

EK 4: Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

EK 1: Sosyo-Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız:

3. Öğrenim Gördüğünüz Üniversite:

☐ Devlet Üniversitesi ☐ Vakıf Üniversitesi

4. Eğitim Durumunuz:

☐ Ön-Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans

5. Annenizin eğitim durumu nedir?

☐ Okur-yazar değil
☐ Okur-yazar ☐
İlkokul mezunu
☐ Ortaokul mezunu
☐ Lise mezunu
☐ Üniversite mezunu

6. Babanızın eğitim durumu nedir?

☐ Okur-yazar değil
☐ Okur-yazar ☐
İlkokul mezunu
☐ Ortaokul mezunu
☐ Lise mezunu
☐ Üniversite mezunu

7. Aylık gelir düzeyiniz nedir?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

EK 2: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “ Tamamen Katılıyorum ”, genelde doğru ise Katılıyorum ”, emin değilseniz “ Kararsızım ”, genelde doğru değilse “ Katılmıyorum ”, hiçbir zaman doğru değilse “ Kesinlikle Katılmıyorum ” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırса kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımdan arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarımdan münakaşayı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

EK 3: Empatik Beceri Ölçeği B Formu (EBÖ-B)

Günlük yaşamımızda sıklıkla bir yakınımızın, bir arkadaşımızın yaşadığı sorunları onunla paylaşmak, onu dinlemek ve yardımcı olmak durumunda kalırız. Aşağıda birbirinden farklı 6 olay anlatılmaktadır. Bu olayı yaşayan kişilere sizin verebileceğiniz tepkiler 12 madde halinde sıralanmıştır. Sizden istene bu 12 cümleden karşınızdaki kişiye söylemek için kullanabileceğiniz “4 cümleyi” seçerek işaretlemenizdir. Seçtiğiniz cümleler için önem sırası söz konusu değildir. İşaretlemeyi cümlelerin yanındaki rakamı daire içine alarak yapabilirsiniz.

1. KİŞİ Yemek, çamaşır, temizlik, dikiş, alış veriş çocuklar... Bütün gün tek başıma koşturuyorum;

yine de yetişemiyorum. Kendime ayıracak beş dakikam yok. Kendimi mutfakla banyo arasına hapsolmuş hissediyorum:

1. Ev işlerine yardım edecek bir yardımcı kadın tutmayı düşündün mü?
2. Bütün bu işler günde kaç saatini alıyor?
3. Eşin hiç yardım ediyor mu?
4. Anladığım kadarıyla ev işleri sana çok ağır geliyor.
5. Ev işlerini yapan dünyada bir tek sen değilsin; bu durumu böyle mesele yapmak doğru değil.
6. Haklısın; bu kadar iş insanı gerçekten bunaltır.
7. Bence senin problemin işleri becerememen değil, işlerin çok olması.
8. Senin yerinde olsam ben de çok bunalırdım.
9. Sanırım bunca iş karşısında kendini çaresiz ve yalnız hissediyorsun.
10. Sana katılıyorum ev işleri gerçekten kolaydır.
11. Annem de (veya bir başka yakınınız), senin gibi sürekli ev işi yapmaktan yoruluyor.
12. Sanırım bu kadar çok işi tek başına yapmak zorunda kalmak seni öfkeliyor.

2. KİŞİ (BİR ARKADAŞINIZ) Bir miras meselesi yüzünden babamla amcam kavga ettiler. Aslında ben ikisini de severim. Aralarını bulmaya çalıştım; daha kötü oldu. Babam dün “bir daha o adamla konuşmayacaksın” dedi. Gerçi miras konusunda babam haklı geliyor ama, amcamdan da vazgeçemem ki, bunca yıl bize ikinci bir baba oldu. Üç kuruş için bu çaktığımıza değer mi?

1. Her ailede böyle problemler olabilir; kardeş kardeşin ne öldüğünü istermiş ne güldüğünü...
2. Çok zor durum, sıkılmakta haklısın.
3. Anladığım kadarıyla bu kavga seni çok üzmüş.
4. Senin yerinde olsam ben de çok üzülürdüm.

5. Kendini iki sevdiğin kişi arasında kalmış hissediyorsun; bu da seni çaresizliğe itiyor.
6. İki kardeşin problemi anlaşılarak çözmelerine sevindim.
7. Bence güvenilir bir hukukçu bulup onun hakemliğine başvurmalısınız.
8. İki sevdiğin kişi arasında seçim yapmak zorunda kalman seni öfkeliyor.
9. Parayla mutluluk olmaz dostluk her şeyden önemlidir.
10. Eğer babanın tarafını tutarsan amcana karşı haksızlık ettiğini düşüneceksin.
11. Baban “amcanla konuşma” sözünü geçici bir öfke anında söylemiş olabilir.
12. Bu kavganın sebebi para değil babanla amcanın ailede üstünlük kurma istekleri olabilir.

3. KİŞİ (BİR DOSTUNUZ) Son günlerde canım sıkılıyor. Belli bir sebep yok ama içimin daraldığını hissediyorum. Canım hiçbir şey yapmak istemiyor. Üstelik bu sıkıntıyı kimseyle paylaşamıyorum.

1. Sıkıntının nedenlerini araştırdın mı?
2. Senin böyle sıkılıyor olmana üzüldüm.
3. Bence kendini meşgul edecek bir hobi bulmalısın.
4. İçinde tanımlayamadığın bir heyecan hissediyorsun ve kötü bir şeyler olacaktı gibi geliyor.
5. Bazen ben de senin gibi sebepsiz sıkıntı hissederim.
6. Sanırım şu sıralar kendini yalnız hissediyorsun.
7. Herhalde bilinçaltındaki bir takım duygular böyle hissetmene yol açıyordur.
8. Sebebin bilmediğin yoğun bir sıkıntı içindesin.
9. Geceleri sıkıntılı rüyalar gördüğünde oluyor mu?
10. Kendini böylesine bırakman doğru değil.
11. Dünyada öyle büyük dertleri olan insanlar var ki onlar senin sıkıntını dertten saymazlar. 12. Son günlerde istediğini elde etmen beni sevindirdi.

4. KİŞİ (BİR GENÇ) Başımın yan tarafında bir tutam saç var, ne yapsam yatıramıyorum. İslatıyorum olmuyor, bağlıyorum olmuyor ne zaman aynaya baksam neşem kaçıyor.

1. Bu önemli bir problem değil, kafanı takma.
2. Kafanın dışı değil, içi önemlidir; sen kişiliğini geliştirmeye çalış.
3. Saçının yatmaması seni üzüyor. 4. Saçının dökülmesi beni üzdü.
5. Berber ne diyor? 6. Başkalarının yanında her zaman derli toplu gözükme istiyorsun.
7. Her zaman kusursuz bir insan olmak istiyorsun.
8. Saçınla bu kadar uğraşmak zorunda kalman seni sinirlendiriyor.
9. Bence bu önemli bir sorun değil ama bu işin seni rahatsız etmesine üzüldüm.
10. Bunu sakın arkadaşlarına söyleme; çünkü seninle dalga geçebilirler, sen de üzülsün.

11. Küçük bir şey için bile olsa, başkaları tarafından eleştirilmek seni üzüyor.
12. Bence seni asıl kızdıran, saçının yatmaması değil, bu işe çok zaman harcıyor olman.

5. KİŞİ (BİR KIZ ARKADAŞINIZ) Annem geçen hafta doğum günümde bana, nefis bir atkı hediye etti. Verirken de “sana özel bir şey bulabilmek için şehrin altını üstüne getirdim” dedi. Dün ne öğrensem beğenirsin? Başka şehirde oturan ablam var, annem bana aldığıнын aynısını 3 ay önce ona da almış. Bunu öğrenince perişan oldum. Şu anda son derece kötü hissediyorum kendimi.

1. Annene niçin böyle davrandığını sordun mu?
2. Annen, hem sana hem de ablana “özel” bir hediye alabilir, çünkü ikinizi de seviyordur. Bence olaya bu açıdan bakmalısın.
3. Bence bu konuda bencillik ediyorsun.
4. Bu olaya üzülmede haklısın.
5. Bu olay karşısında sanırım kendini aldatılmış hissetmişsin.
6. Galiba ablanı biraz kıskanıyorsun.
7. İki atkı tamamen benziyor mu?
8. Annenin, sana senin sandığın kadar değer verip vermediğini merak ediyorsun.
9. Senin yerinde olsam ben de üzülürdüm.
10. Annenin gözünde özel bir yerin olmasına sevinmiştin; şimdi bu sevincinin yerini üzüntü aldı.
11. Annen ablanı her zaman böyle eleştirir mi?
12. Annene oldukça öfkелisin.

6. KİŞİ (BİR ÖĞRENCİ) Son zamanlarda hiç ders çalışmıyorum. Sürekli kahvedeyim. Kağıt oynamak zevk veriyor. Ama kahveden çıkarken, her seferinde derin bir pişmanlık duyuyorum. Böyle giderse okulu bitiremeyeceğim. Bitiremezsem halim ne olur? Ne iş yaparım? Sonra anama-babama, konuya komşuya ne derim?

1. Bu durumu ailen öğrenirse herhalde üzülürler.
2. Sınıfınızda senin durumunda olan başka arkadaşların da var mı?
3. Hayatta başarılı olanın tek yolu okul bitirmek değildir. Okul bitirmemiş nice başarılı insan var.
4. İçinde bulunduğun durum seni çok sıkıyor, kaygılanmana yol açıyor.
5. Çalışmak istediğin halde çalışmıyorsun, kendi kendine söz geçiremiyor olman seni huzursuz ediyor.
6. Bence rahatlamak için bir psikologa başvurmalısın.
7. Konu komşunun ne düşündüklerini kafana takma, kendini derslerine ver.
8. Bu problemin beni üzdü.
9. Hem gelecekte iyi bir yaşantı elde edememekten, hem de ana babanı incitmekten korkuyorsun.
10. Hiçbir derse mi çalışmıyorsun yoksa bazı derslere mi?
11. Bence kendine fazla yükleniyorsun; telaşın ve sıkıntının bu yüzden.

12. Çok çalıştığın halde dersleri başaramaman üz

EK 4: Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, anne ve babanız için ayrı ayrı şekilde işaretleme yapmanız rica olunur.	ANNE					BABA				
	Pek Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun	Pek Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.										
2. Çok yönlü gelişmem için beni olanakları doğrultusunda desteklemiştir.										
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.										
4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.										
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.										
6. Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.										
7. Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir.										
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.										
9. Bana hükmetmeye çalışır.										
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister										
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.										
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.										
13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.										
14. Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklardı.										

15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.										
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	ANNE					BABA				
	Pek Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun	Pek Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.										
17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.										
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.										
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.										
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.										
21. Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.										
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.										
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.										
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.										
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.										
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.										
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.										
28. Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır.										

29. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.										
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşılamıştır.										
	ANNE					BABA				
	Pek Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun	Pek Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.										
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.										
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.										
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.										
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.										
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.										
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.										
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.										
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.										
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.										

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

SAYI : 187
KONU: Etik Kurul İzni

29.11.2019

Sayın; Sezin Elif Yurttaş

Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından yapmış olduğunuz başvuru incelenmiş olup, Dr. Öğr. Üye. Gizem Akcan'ın danışmanlığında planladığınız **“Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Empatik Beceri ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** isimli araştırmanız kurulumuzun 29.11.2019 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Melek Güneş YAVUZER
Etik Kurul Başkanı

EK.Etik Kurul Kararı

Sütlüce Mah. İmrahor Cad. No:82 Beyoğlu- İSTANBUL
Tel: 0212 924 24 44/2704 Faks: 0212 343 08 78
etikkurul@halic.edu.tr Internet:www.halic.edu.tr

10. ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Çanakkale’de tamamladı. Lise öğreniminin ilk yılını Toronto’da tamamlayıp, sonraki yıllarda Çanakkale’de devam eden lise öğrenimini okul 3.lüğü derecesi ile bitirdi. Viyana Üniversitesi’nde dil eğitimi aldıktan sonra Haliç Üniversite’sinde Psikoloji lisansını tamamladı ve mezun olduğu üniversitede 2018 yılında Klinik Psikoloji yüksek lisansına devam etti.

2020 yılından beri İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde Birim Sorumlusu Psikolog olarak çalışmaktadır.

